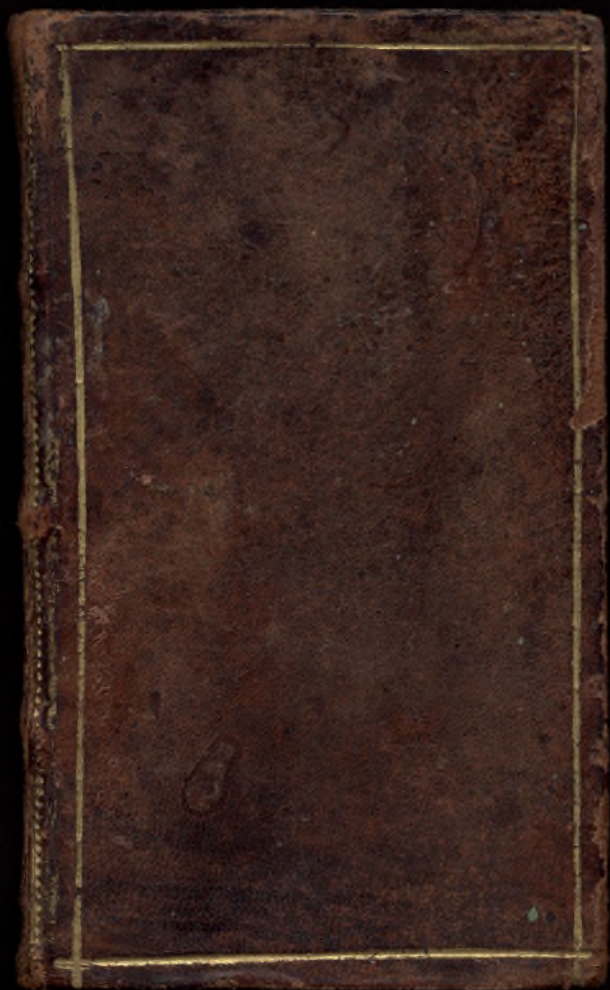

Wierzb
Opole

I

843 st

K-44/40

CA
HISTORIA

LIBRI

DE

REPUBLICA

M. A. S. H.

M DCC

AD
JUSTI LIPSII

Sex Politic. Libros

Annotationes

succinctas

M. A. S. H.

M DCC

CELSISSIMO
PRINCIPUM JUVENTUTIS
PARI,
SERENISSIMIS
CAROLO FRI-
DERICO
ET
CHRISTIANO
ULRICO

DUC. WIRT. & Tek, in Sil. Oelsn.
ac Bernst. Com. Montsb. Dyn.
in Heidenh. Mez.
& Auris.

PRINCIPIB. GRATIOSISS.

Benignitatem cœli!
Longevitatem vitæ!
Prosperitatem fati!

CELSISS. PRINCIPES.

SERENISS.
FAMIL. sta-
bilimento,
spel orbis
publicæ, asy-
lo Religio-
nis, & Reip.

literariæ emolumento educandi
CELSISS. PRINC. satis amplis in-
struati estis regulis S E R. M A J O-

RUM

RUM exemplis. Habetis in CHRI-
STIANIS pietatem, EBERHARDIS
benignitatem, CAROLIS animosita-
tem, ULRICIS gubernandi pru-
dentiam, FRIDERICIS sapientiam
HENRICIS benevolentiam, GEOR-
GIIS pietatem, vita sacisqve præ-
lucentes virtutes. Sic divina coe-
litus muniti gratia inexpugnabili
sanie munimento CELSISS. FAMIL.
implete Vota, ut cum æternitate
rerum certet NOM. V. V. gloria.
Apud antiquos vel eorum laudata
pietas, qui dum holocausta & heca-
tembas vovere non poterant, mo-
la falsa & sparsa digitis thure Deo-
rum venerabantur aras. CELSI-
TUD V. V. erit proprium, char-
taceum hoc, animi non nisi debi-
ta humillimæ reverentiæ obsequia

edocij

edocti admittere pignus, qui aliter
litare non potui, sic saltem libare
volui, & felicissima quæque juncto
magni illius herois Consalvi Cor-
dubæ Symbolo binis lauri ramis
cum Epigraphæ. NUNQVAM
MARCESCANT ominari auguria.
Immensa DEI omnipotentis MA-
JESTAS VOS LAUREATOS SE-
REN. VIRTUNGÆ stirpis ramos
perenni flore nunquam marescen-
tes conservet, quod submisit op-
rat & protectioni alarum SER-
OELSN. AQVILÆ se commen-
dat humillimè

SEREN. CELS. V. V.

obsequentiſſima
Culcu Ac Devotionis
Loze.

A. V. Æ.

Ad Librum I. Politicorum
JUSTI LIPSI

Annotationes
Historico-Politicae.

Cap. I.

Ocietate) quâ nil Deo,
quiomnem hunc mun-
dum regit, quod qui-
dem in terris fiat, ac-
ceprius, quam concilia coetusque
hominum. Cicero.

Cetera humana) Qvanquam
omnia alia incerta, caduca, Virtus
est una altissimis defixa radicibus,

A

quæ

quæ nunquam ullâ vi labefactari potest, nullo dimoveri loco. Cic.

Hoc unum) Plato melius Aristotele, de summo philosophatus est bono. Et revera felicitas summa Aristotelis, rarum aut nihil perfectioris in se habet. Augustin. l. 3. de Civ. Dei. c. 9. Ille solum modo eum appellat beatum, & summe felicem, qui verum & summum bonum, hoc est, Deum amat, & fruitur eo.

Adversus virtutem) Fortunâ non eget animus virtuti deditus, quippe quæ probitatem, industriam, ac alias artes bonas, nec dare nec eripere cuiquam potest. Sallust. In Jug.

Cap.

Cap. II.

Pietas) Nulla vis major pietate verâ. Senec. Pietate pax conservatur, bella extinguuntur, trophæa eriguntur, victoria paratur. Matth. in Th. histor.

Constet igitur) Quod colimus nos, Deus unus est, qui totam istam molem, cum omni instrumento, Elementorum, corporum, spirituum, verbo quo posuit, ratione quâ disposuit, de nihilo expressit in ornamentum Majestatis suæ. Tertull. in apol. c. 17.

Quadri littera) Ejus rei tabulam exhibet Kircher. in Oed. Ægypt. t. 2. p. 1. p. 233.

Deus religione) Elisabetha Anglorum Regina sæpe repetivit, se male devotis Deum alloqui precibus, quam

A 2

quam alios audire de Deo disertè lo-
qui. Cambden. hist. Angl. l. 1. p. 9.
Nil Deo clausum) Adā Deos nun-
quam mortalia fallunt. Ovid. In-
terrogatus Thales, possitne aliquis
Deos latere male agens. Imò, re-
spondit, ne quidem cogitans. ap La-
ert.

Cap. III.

Omnia prospera) La Relligione in-
trodotta dal ReNuma su trale prime
cagioni della felicità di Roma, per-
che quella causava buoni ordini,
e gli buoni ordini fann so buonafor-
tuna; e dalla buona fortuna nac-
quero i felici successi nell' imprese.
E come l' osservanza dal colto divi-
no fu sempre cagione delle gran-
dezze delle Republiche, così il dis-
pregio di quello, causò la rovina d'
esse.

esse. Machiav. sopr. il Liv. l. 1. c. 4.

In utra que fortunā) Si in secundis
rebus bonam mentem darent no-
bis numina, non ea solum, quæ e-
venerunt, sed ea, quæ evenire pos-
sent, reputare animo deberemus.
Liv. l. 30. Ferè apud plerosque
diuturnitas felicitatis, negligentiam
erga numen importavit. P. Æmil.
hist. l. 1. Carere autem infelicitate
nequeunt, qui felicitatem Deam de-
prædicant, autorem felicitatis De-
um relinquentes. Augustin de Civ.
Dei l. 3. c. 25.

Superstitio) Oppidò dementes su-
mus, si rem nostri seculi arbitramur,
ad ambitionem vim religionis & su-
bsidium trans ferre. Ludus iste ve-
tus & cum incunabulis regnorum
natus. Ipse Deus, & Majestas cœli
pri-

pridem inter dominationis arcana.
Heins. in orat. de foed. inter Ven. &
Holl. p. 52. Superstitionis philtro
dementârunt subiectos sibi populos
Numa Pompilius, Scipio, Sulla, Ser-
torius, Pisistratus, & alij: Solent
ad hæc commenta confugere ma-
gni viri, cum vls, aut ratio humana
non satis valet, ad id, quod concu-
piscant, efficiendum. Bos. ad vit.
Lys. in Corn. Nep. De Mahometo
vid. Verdier dans l'abbregé del' hist.
de France. p. 25.

A Religioso vereri) Vereri Deum;
ut patrem; & beneficium, metuere
ut potentem, ita veretur liber, me-
tuit servus. Taubm. ad Plaut.

Cultum Deorum) Animadverto De-
os ipsos non tam accuratis adoranti-
um precibus, quam innocentia &

sanctitate

sanctitate lætari, gratiorem existi-
mari, qui delubris eorum puram
castamqve mentem, quam qui me-
ditatum Carmen intulerit. Plin. in
Paneg.

Cap. IV.

Fatum) v. Amm. Marcell. l. 14. hist.
p. 20. & A. Gell. Noct. Att. l. 6, c. 2.
Conguere rebus) Nil plus negotij
Ethnicis effecit, quam providentiæ
divinæ ignorantia. Alii cum viderent
malis bene, bonis male esse, ne-
gârunt providentiam. Valer. Max.
1. 1. Alij eandem ob causam fortui-
tò accidere omnia, nec Deum res
humanas curare putabant. Cic. l. 1.
de nat. Deor. Nonnulli quidem De-
um habere existimabant celestium
& universalium rerum curam,
sed nullam singularem a. humana-
rum procuracionem. Quidam omnia

A 3

nia

nia parili de ratione sic æterna fieri
quadā necessitate autumant. Sen.
de prov. l. 5. Chaldei & eorum asse-
clæ astris omnia attribuere, Molke de
Relig. med. p. 102. Quam vanissi-
mam, esse, Chaldeorum artem, quæ
de vitæ humanæ termino. de pro-
spéro conjugio, liberorumque pro-
creatione agit, demonstrare viri
eruditissimi invictis argumentis.

Fataliter omnia) Non fata nostris.
consiliis, sed consilia nostra fato re-
guntur. Forstn. ad Tac. ann. l. 3. r.
18. Nec ferrum obedire debet ma-
gis magneti, quam nos providentiæ
divinæ, Saverd. Symb. 88.

Nam quæ fato manent) de omini-
bus & prodigiis, quæ non attenta,
effectum habuere. disserit Berneg-
ger. in obs. hist. pol. p. 84. exemplum

vid.

vid. in Schikfus. Chron. Siles. l. 2. p.
33. de puero in Polonia.

Quamvis significata) Genus & tem-
pus mortis Henrico II. Gall. Regi
a Luca Gaurico Mathematico Pauli
III. P. M. perfamiliari prædictum
fuisse Thuanus l. 22. memorat. Ca-
tharina n. Medicea futuri anxia eun-
dem super Regis mariti fato consu-
lens fore nimirum, responso accepit,
ut in duello caderet, vulnere in oculo
accepto. Quod à multis derisum,
ab eventu. approbatum. Boccac. so-
pr. gl' Ann. del Tac. p. 55. Frà Chri-
stiani sogliono sprezzare le predittio-
ni, nulladimeno aviene, che ne
siano vere. Arrigo IV. Re di Fran-
ca fu ammazzato per non haver vo-
luto credere; ch'il 14. Maggio era
fatal' alla sua vita. Carolus Guntal-
tius Bironius a Necromantico Pari-
sienfi ad monitus, Burgundos fugiat;

Ecce infelix aulicus post tantos vitæ
tropicos car nificis Burgundi manu
perit. Casp. Ens. Moros. l. 2. c. 8.
Consilia corrumpit) La mort du
Roy Charl Stuart d'Angleterre nous
en donne un evident exemple. Le
Roy fut poussé plusieurs fois du
Sieur Perclei de sortir hors de
l'isle Wicht, mais il n'apas voulu.
Chose etrange, dit Salmonet, le Roi
fut long tems en pleine liberté de
disposer de sa retraite, & la fortune,
ne lui ayant laissée autre chose, il ne
pouvoit l'avoir menagé avec trop
de soin. Un vaisseau l'attendoit tout
prêt, le vent étoit favorable, la Rei-
ne le prioit fort trendrement. Sieur
Berklei, qui avoit le plus de conno-
issance du danger, ou croit sa Majes-
té, y ajutoit ses larmes. Le Roi éto-
it pleinement averti de funeste des-

sein

sein de ses implacables ennemis. A-
pres, tout cela ce grand Prince reme-
de l'un jour a l'autre, a y pourvoir, il
ne se peut resordre, plus on presse,
plus il veut differer, & chercher lui
même des causes pour prolonger ses
delais. Que concluons nous, si non,
qu'il y a quelque fatalité dans tou-
tes choses humaines, & qu'il y a des
malheurs, lesquels pour être pre-
vus, ne sont pas moins evitables.
Salmonet dans l'hist. p. 2. l. 8. p.
142. Hue referre licet exemplum
Pisar. & Florent. ap. Qyicciard. l.
10. p. 30. De Jacobo R. Angl. Im-
hov. legi potest in Angl. proc. p. 59.
Rebus cunctis inest velut quidam
orbis) ut singulis hominibus sua in-
fantia, adolescentia, robur, senectia,
sic & Respubl. stant, florent, senes-
cunt. Plin. 3. hist. Cic de fin; Ludit

in

in rebus humanis magnus ille archi-
tectus. Admonet Cyrum Croesus, hu-
manarum rerum circulus est, qui
rotatur, semper eosdem fortunatos
esse non sinit. De Gallis & Hispa-
nis vid. Thuan. l. 21.

Optimum est pati) Cic, Phil. 2. Sa-
pientis est, quicquid homini accide-
re possit, id præmeditari, ferendum
esse molice, si advenit. Et l. 14. ep.
12. ad Attic. scribit Romanæ clo-
quentiæ parens Cicero. Quicquid
acciderit fortiter & sapienter fera-
mus, & accidisse hominibus memi-
nerimus. Non quid, sed quemad-
modum feras, interest. Seneca de
provid.

CAP. V.

Conscientia) Ovid l. 1. Fastor.

Con-

Conscia mens recti, nullo con-
mota pavore,

Ut mala mens semper sollicita
tata pavet.

à Diis Immortalibus) Conscientia
est quasi præco legis naturæ, homi-
ni suggerit, quid illi consentaneum,
v. dissentaneum. Horneius. Eth. l. 3.
c. 4.

Flagrum post peccatum) Alexand.
M. Interfectis ex iracundiâ præcipu-
is amicis intellecto demum scelere
morivoluit. Scelus scil. inter anci-
pitia probatum mox veris pretiis
æstimatur. De Carolo IX. reg. Gall.
post San Bartholomæanam eadem
legi potest La Memoir. du duc de
Sully.

Suus cuique animus) Boni viri glo-
ria in animi sibi bene conscii testi-
monio

monio posita. Sicut ebrius multum vini ingurgitat, & primum non, quantum sit damnum. sed postea evigilans sentit. Sic peccatum, donec consummetur, obtenebrat mentem, & quasi densa nubes eam circumfundit, postea conscientia insurgit, quovis ore gravius accusans. Chrysost. homil. 64.

Animus impurus) Chiopera male, odi subito l'inferno, che rimbomba nel cuore con Echo di crudo ramarico e rimordimento. Gran porzione d'ogni sicureza, nil inique facere. Il Duca Valantino tremava dormendo. Arrigo terzo Re di Francia impallidiva essacerbato d'una coscienza cattiva. Boccal. sopr. gl. ann. del Tac. p. 68.

CAP.

CAP. VI.

Magis vultum, quam ingenium bonum) Totius injustitiz, nulla capitalior, quam cum illi, qui maxime fallunt, viri boni videri volunt. Cic. in offic. l. 1.

Ingenij præclara) Qvo mihi rectius videtur, ingenij quam virium opibus gloriam quærere. Sallust. Omnia nata intereunt, nec quidquam immortale in terris, præter vim mentis, & ingenij opera. Heins. in orat. fun. Jos. Scalig.

CAP. VII.

Prudentes censemus) Quilibet nautarum tranquillomari gubernare potest, ubi sæva coorta tempestas, ac turbato mari, vento rapitur navis, tum viro & gubernatore opus. Liv. l. 24. c. 8.

Præ-

Præsentia ordinat) sicut prudentis est præsentia semper gubernare, ita prudentissimi viri esse puto prævidere futura, & postquam prævisa fuerint, ita instituire & dirigere, ut post breve hujus vitæ curriculum possint vel longissimo temporis spatio perdurare. Prudentis viri præbet exemplum Themistocles de quo Corn. Nep. in vita ejus. Nulla res major sine eo gerebatur, celeriterque, quæ opus erant, reperiebat, nec minus in rebus gerendis promptus, quam excogitandis, quod & de instantibus verissimè judicaret, & de futuris callidissime conjiceret.

CAP. III.

Ulus) Angliæ Regina Elisabeta omnium, quæ unquam sceptrâ gesserunt, gloriosissima foemina, adversati-

titatibus & usu efficacissimis edocta Magistris, prudentiam super ætatem & sexum sibi comparavit. Experimentis optimè) Potentissimum discendi genus, experientia. Notanter Tiberius apud Tacit. Se experiundo didicisse. Pierre Matth. dans l'histoire d'Henry le IV. raconte, que Le Duc d'Albe appelloit la science, qui s'apprend par les livres, l'eau de la cisternè, celle qui vient del' experience, eau vive & de la source.

CAP. IX.

Ad prudentiam) Sans l'histoire la politique n'èt qu'un spectre. Par le moyen de l'histoire toute la sagesse d'autrui & nôtre. Les sages n'ont vécus, que pour nous laisser des exemples. Bassac dans ses entretiens.
P. 295. In

In tenebris) Alexand. M. cum accessisset ad sepulchrum Achillis. Felicem Te, inquit, qui talem præconem Tuarum Virtutum reperisti. (Homerum nempe) Il Conte Gualdo nella revolution. della Franc. chiama la storia una nodrice dell'azioni illustri, e vita della memoria, e della fama.

Imp. Alexander) Maximilianus I. Imp. maximi æstimavit historias, earumque scriptores. Hortled. tom. 4. c. 22. Maximi fecit Joh. Cuspinianum, Nauclerum, quod de co testatur Gerhard. de Roo. Machiavell. libro de princ. docet. c. 14. Deve un principe leggere le storie, & in quelle considerare gl'attioni degli huomini eccellenti, & cercar d'imitarlene.

No-

Nota, veritas) Plurima sunt veritatis historicæ impedimenta, non tantum subtyrannis, sed etiam sub vivis principibus universim. In novo quippe principatu, cum nulla temere mutatio sine perturbatione boni moris ac juris accadat, dissimulanti talia principi larvam detrahere, nimisquam periculosum, ergo servit pro clypeo adulatio. In coalito principatu, quod alibi adulatio vocatur, reverentia Majestatis censetur. Boeckl. in not. ad Tec. ann. l. I.

Tacitus) De Mauritio Nassov. scribit Heins. in orat. pag. 5. Ex historicis annales Taciti audivit, qui civilis & militaris rei autor maximus, solus ignis, tales tantum animas admittit.

CAP.

CAP. X.

Cum Modo) Alfonso Rex totus fuit in Astronomicis, cœlum potius coluit, quam terram. Bernegger. in obs. ad Tac. p. 174.

Eruditum artibus.) Eleganter Imper. Basilius in Orat. ad filium Leonem. Bona cum primis ad vitam recte instituendam perutilis literarum cognitio, non solum privatis hominibus, sed & Regibus. Reges, qui prolis suæ educationem negligunt, Rempublicam negligunt, cujus salus a bona Principis institutione pendet. Minora sunt belli damna, quam prævæ educationis, illa in tempus durant, hæc quoad vivit princeps. Fridericus II. Elect. Palatinus grandior factus sæpe conquestus est de pueritiæ suæ institutori-
bus.

bus. Habent hoc masi Principum multi, ut suos Filios non optimo aut prudentissimo, sed vel ditissimo, vel ex favore intempestivè sollicito commendato commisisse recte existiment, parum considerantes, fieri potius debere sicut in navi, ubi gubernaculum peritissimo traditur. Hub. Th. Leod. l. 3. p. 30.

Noster Latinam) Joachimus I. Elect. Brand. rogatus a Johanne Rege Daniæ ut pædagogum pro Christiano commendaret, ut erat princeps, sapiens, eloquens, ac doctrina singulari, ita non ignoravit, quanti referat, ut regum, & principum filij, qui amplissimis ditionibus gubernandis destinantur, Latinam maxime linguam in pueritia addiscant, exemplum de se ipso capi-
piens,

piens, cui cognitio Latinæ Linguae,
qua Europæ principibus multis lon-
ge antecelluit, præfente Imperato-
re Carolo V. maximam gloriam pe-
perisset. vid. autor in vita Regis Chri-
stiani p. 14.

Scio viros principes) Inter Reges ob-
studia & bonas artes palmam tulit
Franciscus I. Gall. Rex. de quo Sleis-
danus, ejus interitus valde deploran-
dus viris eruditis; Nam omnes artes
liberales nemo vehementius ama-
vit ac liberalius est profecutus. l. 19.
p. 225.

Astronomiam) Astronomiam Ma-
thematicam, & Musicam apprimè
excoluit Rex Matthias Hunniades,
testante Schikfus. in Chron. Siles.
p. 164.

Ad

Ad Libri II. Politicorum

JUSTI LIPSII

Annotationes Historico-Policæ

CAP. I.

Nec Domus ulla) Velut trun-
cum corpus, demto capite,
sine spiritu. Curt. l. 9.

Necessaria) Confusa alibi turba, ne-
mo ubi audit neminem. Euripid.
Genus hominum alias, ut Aborigi-
nes, sine LL. sine Imperio, libe-
rum & solutum.

Nil ipsæ per se) si immensum Im-
perij corpus stare ac librari sine
Rectore posset, dignus eram, a
quo Resp. inciperet. Tacit. hist. 1.
c. 16.

Confusione) Anarchiæ exemplum
ap. Livium l. 1. c. 17.

CAP.

CAP. II.

Populus aut Primores) Arist. l. 3. pol. c. 7. docet, necesse est summam potestatem aut unum, aut paucos, aut multos habere. v. Conring. diss. de summæ potest. subiect. Thes. 9. Machiavellus in libello de principe, duas tantum constituit formas, quæcunque, inquit, unquam aut fuit, aut est dominandi ratio, qua homines hominibus dominari consueverunt, ea aut Respubl. aut Principatus appellatur.

Regibus primum) Rem Romanam principio Reges habuere. Tac. ann. l. 1. Erat, juxta Aristotelem, antiqua civitatum gubernatio regia. Inde sua principatui antiquitas, & ex antiquitate constat dignitas. Forstn. ad Tacit. d. l.

Unum

Unum Imperij corpus) Maximorum certè in Rom. Imperio malorum causa fuit divisa Augusta in plures potestas, cujus initium Marcus Imper. teste Lamprid. 7. Secutum mox infame parricidium, quo Antoninus Caracalla Getam sustulit. Herodian, l. 4. Ipsorumque Imperatorum Maximi & Balbini cædes, quorum dissidiis militibus occasio data, intelligentibus facile posse interfici Imperatores discordes. Capitolin. 14. Talibus initiis responderunt sequentia. Divisio Imperij in Orientale & Occidentale, non confirmavit sed infirmavit Roman. Imperium. Hinc enim obtinet, cælum unius Imperij non capere duos soles. Curt. l. 4. vid. Freinshem. ad hunc loc.

Omnem potestatem) Certe Roma in

B

c2

ea conditione erat Cæsaris, & Augusti temporibus, ut impossibile esset recuperare libertatem. Omnia factionibus laborabant. Salva Roma non esse poterat nisi beneficio servitutis. Senec. de benef. Conring in not. ad Machiav. l. 1. c. 5. p. 55. Herus unicus) Nec regna socium, ferre, nec tædæ sciunt. Senec. in Agamemn.

CAP. VI.

Fœminæ) Regnum Gall. ex Lege Salica inter colos non distrahitur. Lilia non nent. Et, Gallorum Imperij successor masculus esto. Natura huc ducit et ratio, cum in viro, animus, corpus, vox, visus & omnia robustiora, ac reverentiam creent, in fœminis autem omnia molliora

liora & leviora. Quæ iniquitas, fœminis denegari jus potestatis inprivata fortuna, & tamen in magna illa Reipubl. familia illis omnem potestatem conferri. Licet sint mulieris Imperij boni & felicitis aliquot exempla, a historiæ commendant Zenobiam Palmyrenorum Reginam, Pulcheriam Theodosii Junioris sororem, Isabellam Castellanam, Elisabetham Anglicanam Reginas, virtutibus suis viris palmam disputantes. Attamen Cleopatæ, Faustinae Johannarum Neapolitanarum aliarumque exempla nigrum theta fœmininis præfixere sceptris. Lantius in orat. p. Gall. p. 183. Grammondus in hist. Gall. p. 19. de gynœcocratia judicat. Triste regno præsidium fœmina | imperans. De

Theodolinda Regina legi potest
Brunner. in annal. Boic. p. 591.
Matrum Reginarum ambitionem
durante minorennitate filiorum
graphicè depingit Forstner. ad. l. 3.
Annal. Tal.

Germani viris ipsis) Cæsari ex
Germanis captivis quærenti, quare
Ariovistus prælio non decertaret,
responsum, quod apud Germanos
ea esset consuetudo, ut matres fa-
milias vaticiniis suis declararent, ut-
rum prælium committere ex usu,
nec ne. Cæs. Bell. Gall. l. 1. p. 52.

CAP. IV.

Avida Imperij) Fuerunt, qui pietatem
ac virtutem dominandi cupidini
potiorem habuerunt, in Lycurgo
exemplum refert Justinus. l. 3. Ma-
homet

homet II. avoit agrandi l' Empire
des Ottomans de deux bons Empi-
res, il ne laissoit, que deux enfans,
neanmoins ils ne se pûrent point ac-
corder, chacun a voulu tout posseder.
Verdier dans l'hist. Ottom. t. p. 447.
Henricus II. Gall. Rex. fertur in ore habuisse, non sufficere
magnânimi Principis cupiditati u-
num orbem, postea ejus Epitaphio
inscriptum.

Sufficit huic tumulus. cui non
suffiecerat orbis,
Res brevis, ampla illi, cui fuit
ampla, crevis.

Moderatus Christina Alexandra
Succorum Regina, & major Alex. M.
cui Pellæo juveni unus non sufficie-
bat orbis, semet ipsam devincens,
abdicato sceptro moneta cudi cu-

ravit, cujus anteriori parti Reginae, facies insculpta, cum inscriptione Christina Regina, posteriori corona cum Epigraphe, Et sine te, Picinell in mund. Symbol.

Repagulo duplici) An sorti Electio Magistratuum committenda, dist. Berneg. ad Tac. Agricol. inter sortem absolutam, & cum electione mixtam. De la ballotation de la Rep. de Venise traite Monsieur Amelot dans le gouvernement de la surditte Republique.

Minore discrimine) Magnificum de sancti Principis Epitaphium, datum ab eo optimum Reip. successorem. Transitus rerum) Clapmar. de arc. can. Rer. l. 2. Exemplum insigne prae-buit regnum Portugall, ubi mortuo Rege Sebastiano fasces quidem

dem accepit proximus agnatus, Cardin. Henricus, sed & ipso vivo & post mortem ejus aeriter inter successores controversum. Khevenhüll. inannal. Ferdin. t. 1. l. 2. p. 78.

Successor non in incerto) Moribunda Angl. Regina Elisabetha de successore interrogata respondit, thronus meus, fuit thronus Regum, nolim ut vilis mihi succedat, quibus verbis Scotorum Regem sibi successorem denominavit. Jmh. proc. Angl. p. 40. Optimum Electio) Varii sunt in succedendo modi. Alibi sane Regia potestas sic satis magna, successio tamen legitima, et vel tota electitia, ac alterius arbitrij, vel partim hereditaria, partim electitia. Exhibet harum successorum exempla passim Europa nostra. In Gallia ex heredibus Regem nemo excipit

excipit, nisi masculus, sequior sexus vi legis Salicæ arcetur a sceptro. In Hispania, Angliā & Scotia non tantum masculi, sed & iis deficientibus foeminae succedunt. Porro etiam successio, quæ partim hereditaria partim electitia passim observatur, Conring. de dist. regn. Th. 19. 12.

CAP. V.

Quam sæpe falsi) Fictitiæ sunt quandoque Principum virtutes. De Richardo Angl. Reg. Bacon. p. 7. Diuturnitate in superbiam) Quæritur, quæ res malos Principes faciat, primum licentia, deinde rerum copia, amici improbi, satellites detestandi, & quod negari non potest, rerum publicarum ignorantia, Vopise. in Aurel. c. 42.

Imperium iis artibus) Generale no-

vi

vi status arcanum, imago antiqui. Fortuna cum moribus) Exemplo Caroli VIII. Regnum Neapolitanæ acquirentis, Gvicciard. l. 2. p. 48.

Cap. IV.

Beata civium) non omnes societates, nec omnes Respubl. parentium bono institutæ, quædam propter bonum omnium sociorum, quædam propter bonum unius aut alterius ex sociis institutæ. Contr. ad Lamprid. Rerum publ. sit omnium finis, ut bene beateque vivatur. Aristot. Polit. l. 3. Paurmeister de Jurisd. l. 1. c. 3. sic beatam regni vitam præ oculis habuit Johannes R. Gall, qui captus ab Eduardo Angl. Rege, & flagitanti eidem libertatis pretium, summum Galliarum imperium;

B 5

scf

responso dedit. Non tanti esse Regis libertatem, ut regni servitus ejus foret pretium, paratum se mori in vinculis, modo Gallia in libertate ageret. Imh. proc. Gall. p. 29.

Nec Remp. tuam) Ut contemnendus, qui in navigando mavult se esse incolumem, quam navim, ita vituperandus, qui in Reip. discrimine suæ plus, communi quam consulit salutem, Cic. l. 4. ad Herenn. Ut canes ovium custodes excubias agunt, non sibi timentes, sed ovibus, Ita Rex non tam sibi timere debet, quam populo, hoc observavit Epaminondas, memorante Plutarcho; Multa principi debet populus, sed ille illi omnia. Conon Athen. obfessa patriâ, non quæsit, ubi ipse tutus viveret, sed unde præsidio possit

sit esse civibus. Corn. Nep. incjussurum vitâ.

Qui non ad curas) Fertur Ptolomæus Philopator omnem magnitudinem nominis ac Majestatis sic oblitus esse, ut noctes in stupris, dies in conviviis consumeret. Justin. l. 30. c. 1.

CAP. VII.

Rumor excipit) Habet hoc magna fortuna, quod nil tutum, nil occultum pariat. Principum autem non modo domus, sed & cubicula ipsa, intimosque recludit recessus; Plin. in paneg. s. 3. Qui magno Imperio præditi in excelsa ætatem agunt, eorum facta cuncti mortales novere. Sall. in Catil. Non potest quidquam abjectum & humile cogitare,

cogitare, qui scit de se semper lo-
quendum. Mammertin, in laud.
Jul. Entre les marques d'une bonne
regence conta le Duc de Sully, l'
honneur & la reputation du monde,
parceque les Princes & leurs actions
sont exposez ala veüe de tout le
monde, dans ses memoir. tom. 7.
p. 188.

CAP. VIII.

Centuplex murus) Spartanis op-
probrio fuit, tantum a majoribus
degeneravisse, ut cum multis secu-
lis murus urbis fuerit civium virtus,
tunc cives se salvos fore non existi-
mârent, cum intra muros laterent.
Justin l. 14.

CAP. IX.

Qualis in Rep. principes) Trajani
Imper.

Imper. Symbolum. Qualis Rex,
talis grex, & Friderico III. Imper.
in proverbio erat, Principes esse in-
star scopi, ad quem omnes colli-
mant.

Multitudo regentisimilis. Savede
Embl. 63.

Regis ad Exemplum totus com-
ponitur orbis.

Regis mores secuta omnis regia.
Justin. l. 30. c. 1.

Non tantum præcepta valent,
quam vita regentum.

claudian.

La regle de la vie d'un Prince porte
un grand prejudice pour le regle de
l'estat. Mornai dans un disc. du Roi de
Navar. t. 1. p. 9. 8.

Cap.

Cap. X.

Justitiam) Justitia virtutis splendor maximus, quod per eam societas hominum inter ipsos et vitæ quasi communio continetur. Cic. l. i. Offic. Justi speciem & exemplum videre licet in Aristide. Tam difficile autem Justi titulum mereri, quam difficile homini perfectam possidere virtutem. Sobrius, frugalis, continens, sibi tantum bonus est, ad alios enim ex illis virtutibus nullus. reddit fructus. Sola justitia alienum videtur bonum, nam aliorum magis, quam suas utilitates respicit justus. Buchner. in Arist. in Corn. Nep. Pompeius, quod Spartanus quidam dixerat, beatissimam esse Remp. cuius fines gladio. & hasta terminarentur, correxit, dicens, eam verè beatam,

beatam, quæ justitiam pro finibus habeat. Grotius de J. B. & pac. in proleg.

Scelere ac maleficio) Id quod memorabili latronum exemplo exponit Aristotel.

Principi eas nemo) l. 23. dig. de LL. Majestatem decet servare LL. quæ ipsa soluta esse videtur. Digna vox Majestate regnantis, legibus alligatum se Principem profiteri, adeo de autoritate Juris, principis dependet autoritas, & revera majus est Imperio, legibus submittere principatum. l. 4. Cod. de LL.

Licet, si libet) si rem ex ipsis primordiis investigemus, Principis voluntatem & jussu, Legis autoritatem & æstimationem tum demum mereriprehendimus, si sunt na-

turæ Legis conformia, id est, si sint
justa & honesta. Hunc unum esse
differentiæ charactere inter Re-
gem & Tyrannum, quod regi qui-
dam modus factorum, morisque in
lege sit. Tyrannis mos pro lege. No-
tum & celebre est dictum illud Re-
gis Theodahadi ap. Cassiod. Im-
periosa res est pietas nostra, quando
propria voluntate vincimur, qui
alienis conditionibus non tenemur.
Nam cum Deo præstante possimus
omnia, sola nobis licere credimus
laudanda, debemus Deo ista, non
homini.

Remota Justitia) Pirata quidam cap-
tivus Alex. M. ab eodem interroga-
tus, cur mare infestum haberet, il-
le liberâ contumaciâ, cur tu orbem
terrarum, respondit. confer Grot.
de J. B. & P. 2. 11.

In

In Summa fortuna) nulla sancta
societas, nec fides regni est Cic. de
offic. 1. 1. Quando Aristot. & pru-
dentissimi politici nil utile, nisi &
quod honestum putant. Malefe-
riati contra dominationis magistri,
nil in honestum Principi, nisi quod
fructuosum docent.

CAP. XI.

Venale) Male verum examinat om-
nis, corruptus judex. Horat.

Causas reosque audiat) Hadrianus
Imperator a muliereculâ petitus, ut
causam ejus audiret, orium sibi non
esse respondit, ab illa audire coactus
est. Noli ergo imperare. Limn. in
Jur. publ. t. 1. l. 2. c. 2.

Legibus fundata) pertinent huc loca
historiarum de antiquissimis genti-
um

um initilis, qui iustitiam naturâ magis, quem ex præscripto legum colebant. De Seythis Justin. l. 2. c. 2. Tantò plus in illis proficit vitiorum ignoratio, quam in his cognitio virtutis. De priscis Romanis loquitur Sallustius in bell. Catil. Jus bonumq; apud eos non legibus magis, quam natura valebat, & de Germanis refert Tacitus. Plus ibi bonos valere mores. quam alibi bonas LL.

CAP. XI.

Clementiam) Antonini Philos. Imper. Symbolum erat, Regni Clementia custos. De clementia Henrici VIII. Regis Angl. legere dignum ap Imhov. in proc. Angl. p. 32.
Salute hominibus danda) Titi Imper. Symb. Bonus princeps, orbis amor. Huc apprimè quadrat sermo
Stephani

Stephani Waiwodæ Wallach. in orat. ad Sigism. Regem Ungar. qua culpam defectionis deprecatur. Imitare, ô Rex, Deos immortales, quorum vicem geris in terris, & ab his addisce, resipiscences poenitentes- quæ animos non aspernari, non obstare supplicibus, nullam postulanti- bus veniam abnegare, obstinatos tantum proterere, & clementia ac officiis potius quam severitate benevolentiam hominum promereri. Item illa Ioh. Waiwod. Transilvan. ap. Benf. 4. 1. Nulla in regiâ Majestatem virtus plus dignitatis habet, quam clementia, qua Deum reges propius accedunt. Quod enim magis regium, quam vincere se ipsum, parcere supplicibus, & errata mortalium, cum tutò fieri potest, facilitate potius, quam severitate corrigere.

Cap.

Amittit asfiduitate) puniendi causam habent, modum non habent. Grot. de J. B. et Pac. l. 3. II. 1.

Metus & terror) Optimum & firmissimum Imperium esse dicit ille ap. Halicarnas. l. 6, quod subditos beneficiis magis, quam suppliciis in officio continet. Agathocles Rex interroganti de fidelissimo satellitio respondit, si sic princeps imperet, ut pater liberis

Omnia scirce) Libanius in Orat. de seditione Antiochenâ ait, qui Deo similis esse vult, magis gaudeat condonatione, quam pœna. Pater inquit, Seneca, nisi multæ & magnæ injuriæ patientiam devicerunt, nisi plus est, quod timet, quam quod damnat, non accedit ad decretorium

um stilum. Grotius de J. B. & P. 2. 24. 2,

Male terrore veneratio) Ab Ulrico Wirtenb. 1579 ditionibus exuto exemplum sumere possunt principes, quam debile regimen, quod subditis exosum, ubi timore magis, quam amore parent. Oportet principem ait Architas Pythagoreus non rectè tantum imperare scire, sed & humaniter. Quæstionem an satius sit amari, quam timeri tractavit Machiav. in pr. l. 1. c. 17, Ubi refert, utrumque dici posse, esse necessarium, verum difficile cum sit ambo conjungi, tutius est si altero carendum, metui quam diligere. Ludov. XII. Gall. Rex Clementissimus & hinc pater patriæ dictus, mitem naturam Symbolo, quo usus, expressit,

proffit, apum scilicet Rex suo cin-
 ctus examine, cum lemmate, non
 utitur aculeo rex, cui paremus.
 Imh. in proc. Gall. in vita Lud. XII.

CAP. XII.

Justitiæ) Grot. de J. B. & P. 2. II. I.
 Pectoris bonum) Laus antiqua, fi-
 de & armis neminem ante Germa-
 nos esse. Fides in omni humano ne-
 gotio est velut anima, præsertim
 publicis actionibus Boeckl. ad Tac. l.
 1. ann. c. 10. Grot de J. B. & P. 3.
 25. I.

Divumque hominumque) Le Ma-
 reschal de Lesdiguières écrivit une
 fois au Roi, si les Rois sont élevez
 par un' infinité d' avantages sur le
 reste des hommes, ils sont com-
 muns sujets à leur foy, & n'ont pas
 plus

plus de devoir de la fausser, que le
 moindre entre le peuple. L' hist. du
 Connet. Lesdig p. 564.

Censurus conservandam) Bassomp-
 pierre voyant, que le Roi Louis XIII.
 étoit conseil de tromper ceux de
 la religion, en surprenant un cha-
 teau dit, Sire, il est aisé de trom-
 per, qui se fie, mais pas plus qu' une
 fois. Une parole malgardée pour
 une seule fois prive le crédit pour
 jamais. Bassomp. vol. 2. p. 275.
 Tullius Rom. Rex ad Metium Fuf-
 fetium Albanor. Regem. Quia
 tuum insanabile ingenium, tu tuo
 supplicio humanum doce genus, ca-
 sancta credere, quæ a te sunt viola-
 ta. Liv. l. 1. c. 28. Nissuna cosa
 più indegna d'un principe, che non
 osservare la fede promessa, Guicci-
 ard.

ard. l. 1. p. 17. Eduardi Scotorum
Regis Epitaphio inscriptum fuit,
PACTUM SERVA. Imh. proc.
del. Angl. p. 16.

Nec ulla firma pactio) De amore
erga fidem Matthiæ Ung. Regis ex-
emplum recenset in duobus Georg.
Reg. Podiebrad. filiis Schikf. in Chron.
Siles p. 137,

Speciem imponent) Tantæ sunt
fraudes, tot in mentibus latebræ,
tanti recessus, ut violandæ fidei oc-
casio rebus etiam levissimis quæ-
ratur, nec iis deesse potest, perfidiæ,
latebras quærentibus. Bodin. de Rep.
l. 5. c. 6.

Fides perfidis) Vladisl. Polon. Rex
initas cum Turcis induclas frangens
in feliciter ad Varnam pugnavit a.
1440. Boxhorn. hist. univ. p. 963.

Divi-

Divinam ultionem) Rudolphus
Rom. Rex creatus contra Henricum
IV. Cæsarem cum in prælio ad
Merseburgū commissō manu trun-
cetur, eamque sibi in lecto decum-
benti porrigi juberet, astantes sic al-
locutus est. Videte manum, qua
Cæsari fidem spopondi, talis est ul-
tiodivina. Ott. Frising.

CAP. XV.

In alto positum) Fragilitatis huma-
næ nimia in prosperis oblivio. Curt.
l. 4. Juvenis ille ad Abdolonymum,
cum ex horto ad regnum vocare-
tur. Cave oblivis caris status, in quo
regnum accipis. Modestiam prin-
cipi commendant sæpenatales, ut
Piaſto, Willegisio. Matthias Hun-
niades e carcere ad solium. Primif-
laus ab aratro ad sceptrum.

C

For-

Fortunam reverenter habe, quicunque repente

Dives ab exili progrediēre loco.

Commune principibus malum) Veterem & insitam Claudie familię Superbiam arguit Tacitus, Fabii moderata & prudens popularitas tribuitur a Livio l. 2.

Summis mortalium) Scytharum legati perbene ad Alexandr. M. si Deus es, beneficia mortalibus tribuere debes, non sua eripere, sin autem homo es, id quod es, semper te esse cogita. Curt. l. 7.

Non minus hominem se) Phil. Macedo sibi quotidie acclamari curavit, Philippe homo es. Alian. l. 8. Philotas conquestus de Alex. M. misereri se eorum, quibus vivendum sub eo, qui modum hominis execret. Curt. l. 6. c. 11. Ca-

Caduca hæc) Amm. Marcell. l. 14. Versabiles fortunę motus, qui ludunt mortalitatem, nunc educētes ad sidera, nunc ad Cocyti profunda mergentes.

Magnas arbores) Quis Darium? Quis Valerianum Imp. Saporis Persarum Regis scabellum; quis Bagazettem in cavea Tamerlanis ignorat. Adeo sæpe in imum summa cadunt. Maximę cuique fortunę minimę credendum Liv. l. 30. Dionysius deposito regno Corinthum in scholam, in exilium proficiscitur. Justin. l. 21. Huc pertinet exemplum Imp. Mauriti, iussu Phocę occisi, & in ultimo vitę termino iustitiam Dei ac ejus judicii agnoscentis. Nota est historia Christiani II. Danię Regis,

Vidi crudentos) Alexis Empereur du Levant prisonnier de guerre avec sa famille fut regardé des Genoïs comm' un malheureux, faisant une reflexion sur l'inconstance des choses humaines, & sur le peu de distance, qu'il y a entre le throne & prison. l'hist. de Genes. p. 54.

Niltam firmum) Lesco IV. polon. R. a Suantopolo occisus. Premislao Bachanalia ademere vitam. Henricus Barhatus Dux Lignic. in balneo vulneratur. Henricus Crassus ab aulicis interficitur. Schikf. files. Chr. l. 2. p. 149. Henricus III. a Monacho, Henricus IV. a Ravâillac occisus. Wilhelmo Principi Arausion. Balthas. Gerhardi Burgundi manus fatalis fuit. Aizing in Leon, Belg.

Abinvali-

Ab Invalido) Carolo malo Gall. Regi morbus turpivue vita dignus fuit excitus, contraçtio namque continuis libidinibus morbo, dissipato nativo calore, cum huic resuscitando medici præscripsissent, ut linteo aqua vitali madefacto involveretur, sic involuto & insuto cum cubicularius filium abrumperere vellet defectu forficis candelam admove-
ret, repente flamma decurso filo & reperto ob aquam vitalem fomite momento universum incendit, ut Rex bene ustus post septendium animam exhalaret invalido filo causam præbente. Imh. proc. Gall. p. 14.

CAP. XV.

Majestatem) Majestas salutis tutele.
Curt. l. 8. Eximia regum Majestas in
C 3 barbaris

barbaris gentibus, ad nomen quoque conveniunt.

Autoritatem) De Corbulone Tacitus prædicat, omnium orain se converterat, corpore ingens, verbis magnificus.

Arrogantiam) Observamus inter moris aulici characteres, sive ex ingenio aulæ sive ex proposito ubique notas arrogantiz, præsertim in majoribus Imperiis, quibus pro consilio, magnitudinem ubique ostentare, eæ ars in epistolas migrat, & decreta. Boeckl. ad Tac. 1. Ann. 8.

Corpore ingenes) unde prudentissime dictum, principis personam non solum animis, sed & oculis civium servire debere. De Pisone audire lubet verba Taciti. Vultu ille habitusque

bitusque moris antiqui, & æstimatione rectâ severus deterius interpretantibus tristior habebatur eaque pars morum sollicitis suspecta. Curtius libr. 6. affirmat. Omnibus barbaris in corporum Majestate veneratio, magnorumque operum non alios putant capaces, quam quos eximia specie donare natura dignata est.

Continuus aspectus) Apud Persas persona Regis subspecie Majestatis occultabatur. Justin. l. 1. c. 6. A. Dæ joco Rege Medorum pariter fuit institutum, tradente Herodoto, ne Regem aspici fas esset, continuo ne scil. vilesceret conspectu. Quicquid in excelso positum fastigio, humili & trita consuetudine, quo sit venerabilius, vacuum esse oportet.

Nonnulliautumant existimationem
Principis in eo sitam esse, si rare a-
deuntibus pateat. V. Buchn. ad Corn.
Nep. 1. 8. 4.

CAP. XVII.

Beneficus) vid. Grot. de J. B. & P.
2. 7. 9. Hac virtute claruit Carolus
M. Cluv. in hist. univ. p. 441.
Gerh. da Roo 1. 10. p. 390.

Castus esto) Huc referre licebit ma-
teriam de principum matrimoniis,
de quibus elegantissime satur Bar-
clajus 1. 3. Privatorum est eligere
matrimonia, ex amicitiae affectu,
vel morum concordia, regibus illa
suavitas exuenda, quorum fortuna
et indignos & exosos per sanctissima

jun-

jungit foedera. Charissimus esse so-
let, qui praecipua utilitate potentiam
alit nostram, & affinitates dulcissi-
mae, quae regnum stabiliunt.

Stipite) Claudus ab uxore, ut Ele-
phas ab Aethiope trahebatur. Sueton.
in vit ejus. Huc Themistoclis ver-
ba illa spectant. Quicquid ego
volo, hoc vult mea mater, quic-
quid mater vult, id facit pater, quic-
quid pater vult, id placet toti Grae-
ciae. Bernegger. quaest. ad Tac. Ag-
ric. p. 187. Christierni II. Dan. Re-
gis apud senatores regni odium au-
xit, quod sigbrittae foeminae Hollan-
dicæ concubinae suae matris, arbitrio
regi se sineret.

Iram fuge) Wencesl. Boh. Rex ta-
lem erga dapiferum suum concepit.

C 5

iram.

iram, ut mox apoplexia moreretur. Schikf. Chron. Sil. l. i. c. 31. Mali illi obscuri) De Tiberio Tacitus. 1. Ann. 7. Verba, vultum in crimen detorquens recondebat Tiberius.

Convicia si iras care) Mœcenas hæc in re Augusto præceptum dedit, ap. Dio. l. 52. Quod convitium tibi quisquam fecerit, nec deferente aliquo audire, nec ulcisci debes. Turpe enim fuerit, te id credere, inventum, qui Te omnibus benefacientem injuria affecerit, idque soli mali credant principes, quos ad fidem dictis habendam movet conscientia. Deinde iniquum est ea ægre ferre, quæ sic vera sunt, præstat non admisisse, si falsa, dissimulari, cum multi hæc vindicantes pluribus ac

gravi-

gravioribus sermonibus de se occasionem præbuere. At convenit te, Auguste, omni altiore esse injuria, & nec ipsum id in animum inducere tuum, nec aliis eam opinionem subicere; De hac materia scripsere Scipio & Albericus Gentilis, alter in disput. ad tit. Cod. si quis Imper. maled. alter, de Conjurat. Item Grot de J. B. P. 2. 24. 3. Catharina Medicea dicere solebat. puniendo non suffocari convicia, sed incitari. Davila l' hist. de Franc. p. 305.

Famam) Famæ & fidei damna majora, quam quæ existimari queunt. Liv. l. 3.

Studiorum pretiis) hæc omnium fuit bonorum Principum mens & sententia nutrire bonas artes, præcipue literarum

literarum studia. ut de Constantino Sextus victor, de Octav. & Vespasiano Suetonius, de Trajano Plinius, de Hadriano Spartianus, de Antonino Capitolinus referunt. Vid Jov. Pontan de liberalitate. Plutarh. Orat. 2. de fort. Alex. ostendit; Plures excellentes artifices non tam ætate Alex. quam propter Alexandrum extitisse, ut enim frugum copiam, bona temperies, ac tenuitas aerius gignit. Ita liberalium artium & bonorum ingeniorum incrementa, benignitas, honor, clementia efficit, contra principum sordities ista omnia extinguunt. Lipsin mon. Pol.

Ad Lipsi Libr.

Politicoꝝ III.

Annotationes Histor-Politic.

Cap,

CAP. I.

Infirmum) Fato prudentia major.
Virg. Georg. 1.

Vis Consilii expers) Sic Tiberius ad Germanicum ap. Tacit. 2. 26. 4. Se plura consilio quam vi perfecisse.

Citius defuerit ars) Fabio plus negotij cum civibusquam cum hostibus fuit. Liv. 2. c. 4. Ars artium & disciplinarum disciplina hominem regere; Nazia 2.

Plura in Summa) Periculo & negotiis compertum in bello plurimum posse ingenium. de Themistocle Corn. Nep. 2. 5. 3. sic unius viri prudentiæ Græcia liberata, Europæ quæ succubuit Asia.

Mens una sapiens) Romanorum gloria

ria & spes fuit Bellisarius. Giphani in Justinian. p. 116. De Carolo Emanuel Duc. Sab. & principe Rohaneco sapientiâ charissimis Forstn. ad Tac. ann. 15.

CAP. II.

Sapientissimum) Triplex genus hominum, ait Machiavellus, quorum unum per se intelligit, alterum cum fuerit ei monstratum, tertium ne ad monitum quidem, ne dum per se id præstare, potest, in Princ. 1. c. 12.

Adjumenta hominum) Ludovicus XI, Rex Gall. cerebrosus, e sua sententia omnia agens, neminem in consilium adhibens, hinc lepidum illud seneschalli Normannici dictarium. Il faut, Sire. que vôtre haquenée

haquenée soit bien forte, parcequ'il porte vous, & tout votre conseil. Jmh, in proc. Gall. p. 31.

Princeps Sapiens) Hadrianus cum judicaret, in consilio, non modo amicos, sed & Juris Consultos adhibuit, Celsum, Salvium & alios, Spart. in vit. ejus c. 18.

Adsumat in partem) Optimos gubernatores juvat & remigum manus, Symmach. ex. 4.

Sententia) Id quod in Carolo Audace Duce Burgund. deprehendit Cominæ l. 1. c. 4. p. 35. Ut cunque liberrimâ potestate imperent Reges, & summa apud Dominum, gratiâ polleat præcipuus minister tamen cum de pace bello mutandâ, & istius momenti negotiis agitur, solum statuere, nemine consulto, unum-

que

que quantæ cunque autoritatis consilium dare summa impudentia, & periculosa temeritas. Forsin. Lac. l. 15. ann. 25. Fam. a strada de bello Belg. l. 1. p. 2.

CAP. III.

Præcipuum) Est hæc ea species amicitie, quam Aristot. Eth. 8. depingit, exempla hujus regie amicitie apud Justin. l. 6. c. 8. & Salmas. ad Spart Hadrian. c. 18.

Judicij hæc res est) Insignis hæc de re locus Justin. l. 13. c. 1. Sed nec amici Alex. frustra regnum spectabant, omnes ejus virtutis ac venerationis erant, ut singulos reges putares. Quippe ea formæ pulchritudo & proceritas Corporis, & virum ac sapientie magnitudo in omnibus

nibus fuit, ut qui eos ignoraret, non ex una gente, sed ex toto terrarum orbe selectos prædicaret.

CAP. IV.

Fides) Consiliarius fidelis semper ante oculos habeat Epigraphen insignium familie Claromontane in Gallia, & si omnes, ego non deferam. Jmh. proc. Gall. p. 276.

Non exteros temere) Referri huc potest memorabile dictum Card. Mazarini, qui cum à Rege summo præficeretur consilio, respondit, capaciori hoc esse tradendum, præterea se exterum multos sibi hoc facto excitaturum inimicos. Minister. du Card Richel. p. 30. In Francia fuit decretato nell' anno 1617. che proibiva a forastieri d' haver alcun honore,

nore, edignità nello stato nè parte alcuno al governo. Guald nella storia della revolauz. p. 21. Rudolphus Habsburg Imperator cum subjugatâ Austriâ, Alberto filio, non nisi exteros e Sueviâ Consiliarios & gubernatores constitueret, ægrè hoc tulerunt status Austriaci. Gerh. de Roo. l. 1. p. 45. Carolo M. vitio vertebatur. quod nimis amaret peregrinos. Boeckl. Hist. Univ. p. 4. In Succia ex lege antiquâ extranei non admittuntur ad dignitatem senatoriam. Ioccen. hist. Suec. p. 214. Senes) Rectè olim Lycurgus maximum honorem, non divitum & potentum, sed pro gradu ætatis senum esse voluit. Sic iuvat Athenis senescere. Justin. l. 3. c. 3. Maxime salva civitas ubi consilia senum, & arma juvenum obtinent. plu-

Plutarch. & Eurip. Mobiles adolescentium animi præmatu honoribus ad superbiam tolluntur. Tac. 4. Ann 17. Unde & Imper. Justinus postulantis principibus, ut Justinianum Imperij collegam assumeret, dixit, Vobis sane optandum, comprehensâ manu purpura, ne hanc junior aliquis induat. Zonar. tom. 3. p. 50. Ab excellenti autem & eximia virtute progressum ætatis expectare non oportet, Cic. Philip. 5. Mihi fortuna, multis) Digna magno milite Hannibalis oratio ad scip. Africau. ap. Liv. l. 30. Jam secundæ, jam adversæ res ita crudierunt, ut rationem potius quam fortunam sequi malim. Hebetiores quam aciores) Mediocria ingenia regunt orbem. Liv. l. 27. de Claud. Nerone, Temperandum

dum acre ingenium, moderato & prudenti viro adjuncto collegâ. Les esprits subtils, sont plus sujets que les autres a tomber dans un manquement, parceq'ils sont trop attachez a leurs sens, qu'ils veulent toujours raffiner plus, qu'il ne faut, dans les affaires, & qu'ils estiment plus leur pensees, que toutes les ordres, qu'on leur peut donner, Minist. du Card. Richel. p. 144.

Non Studiis privatis) Perniciosus eorum est error, qui in eligendis ministris magis gratiam, quam virtutem & meritum spectant. Forstin. ad Ann. Tac. 24. Et excusantibus potius, quam ambientibus dignitates conferendæ. Imperator Trajanus præfectum prætorio non ex ingentibus, sed subtra-

hen-

hentibus delegit. Plin. in paneg. c. 8.

CAP. V.

Libertatem) Quicquid vel ex bene monendi concedendique licentia ac libertate nasci potest periculi, a prudente evitari potest consiliario, & declinari, si duplex observetur præceptum, absit Contumacia, adsit modestia cum vigore & industriâ conjuncta. Contumacia certe non facit ad aulam. Sen. de tranq. vit. 4. liberè moncat, Sed ita, ut ne in nulum post rei usum Plato 7. Vir prudens patriæ peccatis reprehendendis ita se gerat, ut nec frustra reprehendat, nec tamen ob reprehensionis studium sese in præcept præsensque mortis discrimen conjiciat. Tacitus scribit Senecam & Burrhum

a Ne-

a Nerone de matris parricidio consultos siluisse, ne irriti dissuaderent. Verum tamen hoc tantum valet, si de rebus parvi agatur momenti. Alia ratio, ubi res actoris indaginis. Summa enim cum periclitantur, vel cum presenti vitæ discrimine rumpendum silentium, & cum Themistocle exclamandum. Feri, sed tamen audi. Veronenses hic oportet esse consiliarios, non Placentinos. Freinshem, in not. ad Curt, l. 3. c. 2. & 9. ubi Charidemi in tempestiva libertas, & 3. 12. ubi summo temperata iudicio Hæphæstionis exponitur in dando consilio libera audacia. Quam artem expressit & sub personâ Cleobuli demonstravit Barclajus in Argenide. Philippus II. Hispan. Rex serius executor aulicæ observantiæ, tulit &

ad

admisit libertatem Granvellani, strada de bell. Belg. 4. Ad assequendam libertatem simulavit Solon demerentiam. Justin. l. 2. Historiam Episcopi Traiectini Ludovicum Imp. liberrima voce alloquentem, imo reprehendentem, narrat Cluver. in hist. Univ. p. 444.

Ambigui) Quod facere videntur ii, qui vel sunt dubiæ fidei, vel adulationis ergo, vel tuendæ existimationis gratia, cum aut incerta eventuum metuuntur, aut ignorantiam hoc abscondere conantur velamenti genere. Quod & alii suæ fortunæ aut opinionis non pares frequentissimo facere assolent artificio, quidam vanius, & ardellionum ritu quidam cautius, & cum successu celebratis. Erudita sane Barclaji in Argenide notatio, ubi eos, qui ceu obscuriores gemmarum artificio radiis,

que ascititiis exactæ Immentuntur naturæ præstantiam, nil temerè loqui, tegere angustiores ingenii partes observat.

Non semper it uno gradu) Præsertim ubi erratum, quod ut humanum cuivis homini competit, nullius autem nisi insipientis, in errore perseverare. Optimus portus pœnitendi, mutatio consilij. Cic. Phil. Aliorum temporum, alia sæpe consilia. Nemo doctus unquam mutationem consilij inconstantiam esse dixerit. Cic. ad Attic.

Modestiam) le naturel du Marechal de Lesdiguières raconte Bassomp. vol. 2. p. 174.

Silentium) Tutum silentij præmium. Curt. l. 4. Tacere debemus discere, ut possimus loqui. Ambros.

bro. de offic. Non modo ad publica negotia & consilia pertinet ista silentij cautio, sed & ad interiorem & familiarem Principum vitam, in cuius propiora commercia admittuntur subinde aliqui, coram quibus Principes libere, & deposita sæpe personâ, voluptates, jocos, lusus tractant, affectus suos, & quæcunque alias celare malunt, promunt. Grano Marcello crimen fuit inevitabile foedissima quæque ex moribus Tiberij sparsisse. Tac. l. 1. Cosimus l. Hetrur. Dux Almerium Perusinum faventissima apud se gratiâ de secretis suis quid evulgantem internecioni dedit. De la disgrace de St. Luc traite l'auteur dans la vie d'Espèrnon p. 17. Fabij Maximi exemplum refert Tac. 1. ann. 5. quod fusius enarratur apud

Plutarchum. Augustum nempe, audiente Fabio, orbitatem domus suæ aliquando deplorâsse. adjecto, invitum se relinquere Tiberio successionem, utque jamjam Agrippam posthumum ab exilio revocatum cuperet. Id Fabium uxori, illam Livie indicâsse, quæ mox acerbis apud Augustum quæstia suspiriis, quod vel ex invidia exponeretur successoris odiis. Fabium deinde cum de more matutini officii salutaret Augustum & usitatum illud Ave Cæsar diceret, responso accepisse ab Augusto, vale Fabi. Le Roy Louis XIII. de France se jconsiant au Bassompierre, & lui disant beaucoup de secret, & de la jalousie, qui portoit contre le Connetable de Luynes. Bassompierre répondit fort sagement. Sire, vous êtes, bien mal-
heureux

heureux d' avoir telle sorte de fantaisies alatéte. Et moi je le suis encor d' avantage de ce, que vous me les avez decouvertes. Car un de ces jours, vous & lui crierez un peu jouerez un peu, & en faite, vous vous appaiserez, & ensuite vous ferez, comme se fait ente mary & femme, qui chassent les valets, ausquels ils ont fait part de leur mauvaise volonté, qu'ils avoient l'un contre l'autre, apres qu'ils se sont accordez. Bassomp. vol. 2. p. 216.

Abditos Principis sensus) Quando si vuol penetrar un segreto dal principe, nissuno batte alla porta del principe, ma ogn' uno a quella del suo confidente. Beato quello, ch'oggidi nelle corte può far occulta amicizia colle donne favorite dal

principe, così Sejano l'interessò colla moglie di Druso, Boccal, osserv. al. Tac. ann. p. 118. dove si trova l'esempio dal Paolo V. & Princ. Borghese.

CAP. VI.

Qui consiliu) Tantum quisque contendere debet in Republica, quantum probare civibus foris potest, Xenoph. Bassompierre fut reproché de la part, de Monsieur le Prince, que son avis fut toujours particulier, & qu'il méprisoit les autres, comme des ignorans. Mais il repliqua je suis bien malheureux, que mes bonnes intentions sont mal prises de vous, j'ay dis ce, que j'ay crû a ma conscience devoir dire. Bassomp. vol. 2. p. 35t.

Privati

Privati odii) Minuere videtur amicitiam perpetua dissensio. Cic. Quamquam fas sit, privata odia publicis remittere utilitatibus. Tacit. 1. Ann. 10. Fabius Max. facem præfert, cum enim Populus Rom. eo consentiret, ut Luc. Papirius Dictator crearetur, nec creari possit, nisi ab ipso Consule, qui tunc temporis Fabius erat, Papirio privatim infestus, legati ad Fabium rogârunt, ut patriæ gratia remitteret simultatum memoriam, Fabius demissis in terram oculos nocte sequente Papirium dictatorem creavit, pluris Reipubl. utilitatem, quam privata æstimans odia. Scip. Amir. in disc. ad Tac. 3. nos, inquit Aristides, certare decet non privatis inimicitis, sed uter nostrum melius de patria mereatur, & plura in eam beneficia conferre possit. Jul.

D 3

Ces.

Cæs. in bello Gall. l. 5. p. 184. Guald. nelle revol. di Franc. l. 6. p. 106. Omnes, Sallustius, docet, homines, qui de rebus dubiis consultant, ab odio, ira, amicitia & misericordia vacuos oportet, haud facile animus verum providet, ubi illa officiant, in bell. Catilin. Mach. in princ. l. 1. c. 21. Villa Regii & Esperonii privatas similitudines publicis Henrici III. Regis obfuisse consiliis indicat d' Auila p. 507. De contentione inter Com. Ciliensem & Eizingerum sub Ladislao legi potest, Gerh. a Roo. l. 6. p. 226. De discordiis Henrici IV. Gall. Reg. tempore inter Duces Rohanenum & Bullionem, vid. Memoir. du d Duc de Rohan. p. 37.

CAP. VII.

Consilia calida) Glisati si conservano d'avantaggio con le risoluzioni piu temperate, che con le precipitose, & consigli audaci hanno spesse volte un' evenimento tragico. Vitt. Sir. 3. 61.

Cunctatione non opus) Cunctationi locus non est in eo consilio, quod non potest laudari, nisi peractum. Festinatio improvida) C'et un grand expedient de s'accomoder aux tems, & de ne se point precipiter. Le Cardinal d'Este disoit, je puis assurer, quedes ayant travaillé jusqu'à present avec douceur, & sans m'hâter, j'ay plus profité sans doute, que les autres, par leur precipitation, dans ses voyag. p. 3.

En choses difficiles, id faut marcher pied a pied, tel, qui part de la maison en intention, de ne faire, qu'une promenade, s'engage sans y penser a un grand voyage. Frégnai dans ses lettres l. 4. p. 456.

Consulere oportet) Igitur et antequam consulueris, maximè factu opus. Sall. in Catil. En toutes les deliberations, & entreprises la maturité du Conseil, & la solidité du jugement doit preceder toutes les deliberations, & toujours resoudre ce qu'il èt le plus exempt d'un evident danger. Les memoir. du Duc de Sully p. 194.

CAP. VIII.

Timet) Pavidis consilia in incerto, omnia metuenti maxime presentia displicent. Tacit.

Mo-

Momenta temporum) Sæpe tamen ejusmodi incidunt tempora, quæ moram non habent, itaque nisi ex tempore reperirè queas quod in rem sit, parum conducit afferre consilium præterita occasione. Boet. ad Tac. l. hist. c. 22. Consilia temporum sunt, quæ in horas mutari videmus Cic. ad atticum.

Non amor, non odium) De Constantio Amm. Marcell. l. 14.

Ducitur ut nervis) De Clodov. III. Dagoberto II. Gall. Regibus, futur. Æmil. Paulus l. 1. Horum regum tantum nomen clatum, omnis dominandi vis in Ministris sita.

Mollem & sequacem,) Hoc in Ludovico Imper. annotat. Boet. in Hist. Univ.

De

Ani-

Anima consilij, secretum) Devono guardarsi i principi, di conferir loro segreto, a due persone al più, meglio ad una sola, Ottimo a nessuna, sempre pessimo alle Donne. Boccal. nell' osserv. al Tac. p. 18. Assentatio) Lubrica oratio sub principe, qui libertatem metuit, adulationem odit. Adulatio moribus corruptis prinde anceps, si nulla & ubi nimia. Tac.

Res fortunæ ex libidine) Il n'y a point de doute, que cene soit une chose fort difficile, que de faire toujours correspondre les effets aux esperances, d' autant, que les derniers se forment hâtivement, & les autres ne s'obtiennent sans precedente maturité du conseil, sujettes aux tems, l'opportunité d'occasion

sion, & encor les intreventions de la fortune, que ne tourne pas toujours sa roue, com' il plait aux ambitieux. Memoir. du Duc de Sully. p. 169.

Fato permittat] Nimirum multa incidunt in gravissimo imperandi negotio, quæ nulla ratione satis provideri, nullâ arte constitui possunt, circa quæ cum omnes ingenii vires consiliorumque nervi fatigaveris, denique inopia Consilij fortunæ eventus erit cedendus, Monsieur de Mornai dans ses mem. t. 2. p. 446. assure ça, en disant, je connois de plus en plus, qu'il faut commettre beaucoup de choses à la providence divine, ou notre prudence atteint point, ou nostre autorité ne peut remedier.

cap.

CAP. IX.

Domestici Consilii) Eleganter ad locum hunc Plinius in Paneg. 88. Plerique principes, cum essent civium domini, erant libertorum servi, horum consiliis nutuque regebantur. De Imper. Hadriano Spartianus in vita ejus memorat. p. 92. Libertos suos nec sciri voluit in publico, nec aliquid apud se posse, dicto suo omnibus principibus vitia imputans libertorum, damnatis omnibus libertis, quique se de coactaverant. Unde extat etiam illud severe quidem, sed prope joculariter de servis. Cum quodam tempore servum suum inter duos senatores ambulare vidisset, misit, qui ei colaphum daret, & diceret, noli, inter eos ambulare, quorum esse ad huc potes servus. Honesta

Honesta & inhonesta) vid. Conning. in not. ad Machiav princ. 2. Par est meliores esse) vide de hac ressententiam & opinionem Lampriidii, invita Imp. Severi.

Ab optimis periculum sibi) Mediocria ingenia amavit impense Ludovicus XII. Gall. Rex. Comin. l. 1. c. 10. Aliter de Henrico VII. Anglorum Rege Bacon. in hist. Augl. p. 395. attestatur, cum maximis fuisse ingeniis.

Fato quodam) Sic Carolus Luinzus Regi Ludovico in ludos ad motus, per avium aucupia, gratiam Regis captavit, tantâ felicitate, ut brevè animum ejus teneret, & pessundato Marschallo Anereo, ad arbitrium rerum in Galliâ perveniret. Imhov. in Proc. Gall. p. 177.

Sorte

Sorte nascendi) Felices sic sortitus
natales Cardinalis Mazarinius. de
quo Ciaconius in histor. Pontif.
Tom. 4. p. 612.

CAP. X.

Obsequio promptior) Comitatus &
obsequendi gratia se apud Dariam
insinuavit Alcibiades. Justinus.

Actu otiosis) De Moxenatē, Vellejus.
Patercul. l. 2. Vir, inquit, ubi res
vigiliam exigeret, sane eximius,
providens, & agendi sciens, simul
autem aliquid ex negotio remitti
posset, otio & mollitie pene ultra
foeminam.

Senectutem) Wilhelmus March.
Vintoricensis a Maria & Elisabetha
Angliæ reginis multis affectus ho-
norum generibus, longâ vita, &
inno-

inoffensâ laudis famâ p̄functus,
a nonnullis interrogatus quomodo
inter tot aulæ tropicos, tam status
Ecclesiastici quam Politici mutatio-
nes incolumis perstiterit, ex arenâ,
ut ajunt, respondit, salicem me præ-
bendo non robur in aula consenui.
Imhov. proc. Angl. p. 104. Nicol.
Neuyill. Villaregius quatuor in Gal-
liâ Reges emensus, Carol IX. Hen-
ricum III. Henricum IV. Ludovi-
cum XIII. ad Senectutem usque
magnâ nominis gloria raro aulæ ex-
emplo. Imh. proc. Gall. p. 208.
Injurias ferendo) Lyfimachi factum
Callistheni venenum in remedium
calamitatis præbentis adeo ægrè tu-
lit Alexander, ut cum oblici fero-
cissimo leoni juberet, sed cum ad
consp̄ctum ejus concitatus leo im-
petum fecisset, manum amiculo
invo-

involutam, in os leonis *Lyfimachus* immisit, arreptaqve lingua feram exanimavit, quod cum nuntiatum regi admiratio in satisfactionem cessit, *Lyfimachus* quoque magno animo regis, velut parentis contumeliam tulit. *Justin.* l. 15.

Fraus sublimi) Inter aulicos perpetuz insidiz qui sibi fortunam struit, destruit alienam. *Grammond. hist.* Gall. l. 1. p. 119.

Palam laudatum) Pessimum hominum genus laudantes. Pour irriter Monsieur de Rosny, & pour lui ôter les bonnes graces du Roi, ses envieux lui donnerent des loanges. *Mem. du Sully* p. 340.

Instabile) Dux Norfolk *Mowbrajus* sub R. Angl. *Richardo II.* quamvis tantis emineret dignitatibus, & regio
floreret

floreret affectu, solum tamen vertere necesse habuit una cum Henr. Lincastro, Imh. proc. Gall. p. 95.

Emeritos) Unde consilij loco visum fuit quibusdam satietatem honorum, & requiem laborum prætexere, *Sucton. in Tiber. c. 10.*

Fato potentiz) Vigil justitiz oculi, & iusta Divinæ Nemesis providentiæ non patitur flagitiorum auctores aulicos nimium suo exultare successu, sed dissimili fortuna, iisque denique exprobrat foeditatem earum rerum quibus sibi tantopere placuerant, & ita admonet bonos, favorem principum & odia non pendere ab hominum arte, sed a divina dispensatione. De Guisii & eorum interitu vid. d' Avila p. 537.

De

De Marschalli Anerei fato aulico legi potest Grammond. Hist. Call. l. 2. p. 159. De Theodorico a Christiano II. Daniæ Regè, ad summas dignitates evecto, qui in patibulo mortem obiit. Vid. Autor. vitæ Christiani Regis. De Cancellario Belleux refert Bassomp. vol. I. p. 180. Ducis Albani casum narrat Khevenhüller in Annal. in anno 1582. p. 183. Cæsar Borgia Machiavelli discipulus, non poterat omnibus illis artibus quæ fideliter a præceptore imbutus fuit, fortunæ aulicæ scopulos sine naufragio præternavigare. Multi scripsere & præcepta dedere fortunæ aulicæ, quorum observatione constantem in aulis habere possint sedem, fateor, ea non nihil aulicis prodesse, videmus tamen prudentissimis artium-
que

que aulæ experientissimis nulla arte licuisse evitare volubilitatem. Ferdinandus Consalvus vir prudentia militari ac civili ante alios conspiciuus, & regj Arragoniæ Ferlinando, cui regnum subjecerat, summe fidus non poterat his omnibus fortunam sibi conservare propitiam, sed oportebat, ut omni exutus dignitate in privato consensceret. Sunt tamen, qui in offenso pedè gratiam Principis ad vitæ retinuerunt usque exitum. Cardinalem Granvellanum eleganti epicrifi prosequitur Burgundus. Illum comitata est perpetua & inconcussa felicitas, cum eos fere ad ultimum fastidire, & tanquam fatigata excutere soleat, quos aliquando principibus fecit charissimos. Comitis Ciliensis exemplum graphice depingit Gerh. a Roo. l. 16. p. 216. Al-

Alfonso Albuquerque) Moro Cancelliero d'Ingiltherra lasciava il collo sottola mannaya dal suo Padrone. Escovedo oracolo dal Re. Philippo II. restò archibugiato al commando dal Re. Boccac. ad Tac. ann. p. 14. Rogerius Sanlarius Belgardius Galliae Mareschallus a Rege Carolo IX. declaratus, aliis post honoribus & immensis cumulatibus opibus, ut ob efficacissimam regis gratiam torrens favoris appellaretur. Sed tantam prosperitatem subita consecuta rerum mutatio, non enim sine veneni suspitione e vita sublatus perit. Imh. proc. Gall. p. 187.

Summum ad gradum) Unde, nondum ad cacumen pervenire contenderis cum ipsis ramis, quos contem-

pre-

prehenderis, decidas. Curt. l. 7. Instabile, fluxum) De Gallico Duce Espernonio, Grammondus recenset floruit donec senio debilitatus & vires amitteret, & fortunam. Quae monebant, instabilis fortunae aerae non esse nitendum, cum quod serus vespere vechat, incertum.

Aedificium ante finem operis) - Ultima semper expectanda dies homini dicique beatus, ante obitum nemo, supremaque funera debet.

Ad Lipsii Politic.

Libr. IV.

Annotationes

Histor. Politic.

Cap.

CAP. I.

NAm scientia) In moralibus non
æque ut Mathematicis discipli-
nis consuetudinem inveniri verissi-
me scripsit Aristoteles, quod eo eve-
nit, quia Mathematicæ disciplinæ
a materia omnes formas separent
& quia formæ ipsæ tales sunt ple-
runque, ut nil habeant interjec-
tum, sicut rectum & curvum in-
ter nil est medii. At in moralibus
circumstantiæ minimæ variant
materiam, formæ de quibus agitur,
solent habere interjectum aliquid
ea latitudine, ut modo ad hoc, mo-
do ad illud extremum propius accē-
datur. Grot. de J. B. & P. 2. 23.
Cap. II. III. & IV. hic omittuntur, &
materia sacra ac religionis certo li-
bro, quam primum edendo, cui ti-
tulus

tulus erit, religio principum, refer-
vatur.

CAP. V.

Noscenda natura vulgi) Cic. l. 2.
de Orat. Ad consilium, de Republica
dandum caput nōsse Rempubl. Nec
immeritò, quod Hippolytus a Col-
libus suadet Consiliario, princeps
qui libet, ut pote a cujus nutu Con-
siliarius dependet, sibi dictum
existimet, perspectam inquit, &
cognitam habeat aulam, ministro-
rum mores populi genium & inge-
nium.

Gentes aliæ) Quælibet regio non
magis acre suo ac terminis, quam
moribus definitur. Euphormio. A-
lius populus fortis, alius imbellis.
Nobile exemplum Siciliæ & Neapo-
leas

leos regnum ostendunt. Conring.
de diffier. regn. Thf. 22. Tholos. de
Rep. Alex. ab Alex. in dieb. genial.
l. 4. c. 13.

Nolueris aut volueris) Alexandri Se-
veri Imperatoris Symbolum, quod
tibi non vis fieri, alteri ne feceris.
Lamprid. in ej. vitâ cap. 12.

Instabile) chi fonda sul popolo, fonde
sul fango. Machiav. in princ.
Guald nella revoluz di Franc. l. 2.
p. 135. Admirari & colere magnos
solet vulgus viros, quamdiu recte
procedunt, quæ instituerint, simul
fortuna eos deserit, simul & popu-
li favor, Rari magnos viros in aula
cadentes, ut Sacrarum ædium rui-
nas æque ac stantes adorant. Bo-
sius ad Corn. Nep. 1.7.5. Nullum
tam profundum mare, nullum va-
stum

fretum & procellosum tantos ciet flu-
ctus vid. Saverd. Embl. 61. Nunquam
sibi constat vulgus, inconstans, mu-
tabile, varium. Vult, non vult, cu-
pit, averfatur, amat, odit, adula-
tur, sævit, nunc humiliter servit,
nunc superbe dominatur.

Judicij expers) quos natalis dies
jam servos edit, mentis vix habent
dimidium. Sen. de vit. beat. Ore &
facie homines tantum, in quibus
tamen feritas bellæ.

Natura invidum) Coeca invidia est,
nec quicquam scit, quam attrecta-
re virtutes, corrumpere honores
Liv. l. 38.

Credulum) Unde necessaria visa fu-
it cladium & adversarum dissimula-
tio rerum, solet enim vulgus in im-
prosperis æque ac prosperis immo-

dicum, spe, metu turbari, principiaut magistratui, casus etiam qui nulla humana ope provideri possunt, ascribere. Forstin. in not. ad Tac. 1. Aon. 24.

Negligit rempublicam) Unde cupiens voluptatum, & si princeps contrahat letum. Tac. 1. ann.

CAP. VI.

Arduum) Cuncta mortalium incerta, quantoque plus adeptus foret, tanto magis in lubrico. Tac.

Regum Majestas.) Verdier dans l'abbregé de l'histoire des Turcs p. 131.

Nil medium) Il Duca di Braganza diceva, non si da mezo fra la corona & ginocchio. Vitt. Sir. 1. p. 1261
Nec regna socium) Infida regni so-

cietas

cietas. Liv. 1. 1. Brun. Ann. Boic. p. 6. 21.

Displicent civilia) Apud Athenienses invaluerat Ostracismus, cadat, quod excelsum est. Vellejus. Pater. de Pompejo. l. 31. esse ait, quidem præclarum virum Pompejum, sed nimium liberæ Reipubl. nec in uno omnia reponenda.

Suspectus semper) Ita callidus Mœcenas e profundæ improbitatis rationibus in aurem principis insusurraverat, Agrippam tantum fecissi, ut aut tibi gener sumendus, aut occidendus Dio 54.

CAP. VII.

Præsidium) Mauritio Nassovio supremo in Brasilia Ordinum Hollandiæ Duci primum negotij dedit,

E 2

ut

ut quantum militum sociorumque in armis esset, id prudentiæ ratus, parare prius bellum, quam exercere. Barlæus in descr. Bras. p. 33. Custodes) de prætorianis Romanorum militibus, Rosin. tractat in antiquitat. Rom. Alex. ab Alex. in Dicb. genial. Lipsius de milit. Rom. Henr. Saudius de milit. Rom. Ornamenti causa) miles in pace decus, in bello præsidium. Tac. de mor Germ. Venetorum Arsenali ut vocant, inscriptum, felix Respubl. quæ in pace, de bello cogitat. Pecuniam) Militum animi nulla re magis, quam pecunia et donis capiuntur quippe id genus hominum pecuniæ cupidius, fidumque & bonum solo quæstu. Aurel. Viâ. in Cæs. c. 2. 6.

Colonias.) una Colonia e com' una rocca & guardia a tener li popoli

nella fede. Machiav. Stor. Florent. l. 2. p. 4. 2. & in princ. c. 3. p. 4. De Venetorum Colonia olim in Creta agit Boxhorn. in hist. Univ. p. 762.

CAP. VIII.

Benevolentia) Non sic excubiz, non circumstantia tela, quam tuta-
tur amor. vid. Knipschild de priv. Civ. l. 1. c. 14.

Placcas) Versatilis est ingenij, quod omnibus placere voluerit, Alcibiades cum Athenis splendidissimâ civitate natus esset, omnes Athenienses splendore vitæque genere superavit. Postea cum Thebas venit, adeo se eorum studiis inseruit, ut nemo cum potuerit æquiparare. Apud Spartanos, quorum moribus summa virtus in patientia putabatur.

tur, sic duritiei sededit, ut victus parsimonia & cultus omnes Lacedæmonios vinceret, apud Thraces libidinosos & vino deditos cunctos in his vittis antecessit. Inter Persas, quorum voluptas in venatione, & huic animum tradidit, sic effecit, ut ubique charissimus haberetur, similis Chameleonti.

Alloquii) Euripides affabilitatē luterum minimo impendio quæsitum nuncupavit, Amirat. l. i. disc. i. Antoninum Philosophum laudat Capitolinus in vita ejus, quia cum populo non aliter egit, quam adum sub civitate liberā. Pietro de la Valle dans ses voyages raconte, que le Roi de Perse Abas se railloit & parloit toujours fort familièrement avec ses officiers, mais de si bonne

grace

grace & avec tant de reserve toujours accompagnée d'une gravité Royale. tom. 3. p. 322 Alexander Severus non severus tantæ moderationis fuit, ut omnibus se affabilem præbuerit. Obijcientibus nimiam Civilitatem Mammææ matri & Conforti dicentibusque molliorem tibi & contemtibiliorem Imperii fecisti potestatem, respondit, sed securiorem & diuturniorem. Cluv. Hist. Univ. p. 319.

Beneficentiam) Qua nil naturæ hominum accommodatius Cic. de offic. l. i. p. 441. Liberalitatem Cononis deprædicat Corn. Nep. Fuit tanta liberalitate, cum compluribus locis prædia, hortosque haberet, ut nunquam in iis custodem imposuerit fructus servandi gratia, semper cum pedissequi eum nummis secu-

E 4

ti,

ti, ut si quis ejus indigeret, haberet, quod statim daret, ne videretur differendo negare. Sic se gerendo minimè mirum, quod vita ejus fuerit secura & mors acerba.

Lætum) Bernegg. ad Sueton. c. 39.

Otio) Boterus de ratione status l. 3. c. 1. Bodin. de Rep. l. 5.

CAP. IX.

Autoritas) Nil valet potestas regum, nisi valeat autoritas Curt. l. 8. Ingenita quibusdam) Britanni principes suos venerantur humilimè, Lansius in orat. pro Britt. p. 627. Guicciard. hist. l. 2. p. 56.

Severa) La soverchia indulgenza e bontà da Principi ben spesso in vece di rendere ubbidiente il soggetto, eccita all'ardir, ed indiscretezza. Guald. revol. l. 1. p. 14.

Pra-

Pravis) de aureo seculo, quo sponte homines id quod rectum fecerunt. Natal. C. Mythi ol. p. 117.

Minimo sonitu) universale arcanam novi status, ut sit imago antiqui. Umbra saltem relinqvenda, & simulacrum ejus, quod adimitur. Jus Imperij valet, inania transmittuntur. Forstn. ad Tac. 1. Ann. 3.

Privati hominis) cum primis si proqvinquitate regis stirpis valeant, ut Gallus ap. Amm. Marcellin. l. 14. In universum omnis potens ad altiora aspirat, eamque quantam potest, sibi parat, etiam cum aliorum detrimento. Senec. l. 3. de benef. Hic mortalibus mos ex magnis majora cupiendi. Igitur in quantum potes, auges alicujus potentiam, in tantum plerunque auges illum con-

Es

tra

tra te ipsum. Et sic verum illud Machiavelli, autorem alienæ potentie suam perdere. Conferatur Nadastij oratio ap. Istuanv, in hist. Ung. p. 191.

Oportet circumductione) Regina Angl. Elisabetha de Com. Essex aiebat, ferocienti equo pabulum detrahendum, ut facilius ingyrum redigatur, & aphorismum approbabat medicorum, Corpora impura, quo magis pascas, læseris. Cambden. hist. Angl. p. 779.

Brevem potestatem) Omnis Imperij arcanum præcipuos facere Magistratus temporarios, ita dictaturæ ad tempus sumebantur. Tac. l. 1. ann. 1.

Pecuniam) Warem, ab Ehrenberg de foederibus.

Vita

Vita hominum est pelagus, regina pecunia nauta,
Navigat infelix, qui caret hujus ope.

Et pecuniarum vim ait. Leo Imp. Nov. 149. Rempublicam stabilire. Italis in proverbio est, i. danari fanno la guerra, ed senza quatrini non canta Mare Antonio.

Sua retinere) Demetrius occupato regno Syriæ ocium suæ periculosum novitati ratus ampliare regni fines, & opes augere finitimorum bellis statuit. Justin. l. 39.

Si foris hostem non habet) Marcellere otio civitatem, Liv. l. 33. Nisi Populus Rom. cum exteris perpetua gessisset bella, jam dudum illorum Respublica ob intestinas seditiones interiisset. Hoc optime provi-

providit Scipio qui, cum de Carthagine delenda deliberaretur, minime eam delendam censuit, Carthago enim inquit, si excisa fuerit, bellum orietur civile. Contr. ad Lamp. p. 2. Externus timor maximum concordiae vinculum. Liv. l. 2. Iustin. l. 3. c. 2.

Arma consilio) Vidus Xerxes magis consilio Themistoclis, quam armis. Corn. Nep. Parva sunt foris arma, nisi & domi Consilia Cic. de offic. l. 1.

Potentia tuta) De tuendo Imperio, an simul ampliando laborandum sit principi civilis doctrinae magistri quaerunt, in priorem tamen partem proniores, & vehementer approbantes consilium Augusti à Tiberio instar praecepti observatum, coercendi

coercendi intra terminos Imperii, Scipio Africanus censor cum de more notum carmen scribā ex publicis tabulis praecunte pronuncaret, ventumque esset illuc, Iupiter auge Rempubl. dixit, Iupiter conserva Remp. satis nempe esse auctam, modo conservetur. Clapm. de arc. Rer. c. 16. Valer. Max. l. 4. c. 41. Fortunam citius) Exemplum in Carolo VIII. Regnum Neapolitanum occupante, Bacon. p. 240. Facilius parari singula quam teneri universa. Hinc Darij legati apud Curt. ad Alex. M. periculosum Imperium, difficile continere, quae capi non possunt. Facilius est, quaedam vincere, quam tueri. Expeditius manus nostrae rapiunt, quam continent. Grot. de J. B. & P. t. 3. 15. 7. De Carolo VIII. Gall. Rege Papa

Papa Alexander dicere solitus, Gallos in Italiam venisse cum creta in manibus, quæ diversoria sua notarent. Comin. l. 6. c. 6. Possévin. hist. Mant. l. 6. p. 657.

Fœdus) An liceat barbarorum auxilio uti. Bernegg. ad Tac. quæst. 203.

Sæpius Fortunæ) De Lyfandro Corn. Nep. memorat, cum magnam sui reliquisset famam, magis felicitate, quam virtute partam. Ubi plurimum sæpe mentis ac rationis, ibi minimum fortunæ. Alexandrum M. plus debuisse fortunæ, quam solus omnium mortalium in potestate habuit, quam virtuti. Curt. l. 10. Ad constituendum Imperium Rom. & virtus, & fortuna contendisse videntur. Florus in præf.

Con-

Consilii viam) Est illa media via, quæ nec amicos parit, nec tollit. Liv. l. 9. 9. Guicciard. negli avvertim 68. Laudo nelle guerre d'altri, che s'ia neutrale, chi è potente di forte ove ha tal conditione di stato, che non ha da temere il vincitore. Perché fugge il pericolo. e la spesa e la stracchezza, Ela discordia d'altrigli possono apparecchiare qualche buona occasione. Fuor di questi termini la neutralità è una pazzia. Aspirare fortuna) Brevis & mutabiles sunt rerum humanarum vices, & fortuna nunquam simpliciter indulget. Curt. l. 4. Brevibus momentis summa verti possunt. Magna plerunque fortuna magnæ facit locum jacturæ. Vittor. siri. t. 2. l. 3. Maximæ cuique fortunæ, minime credendum. Livius.

Unde

Unde in omnia regimen) ut sublimis & incomparabilis habeatur Imperij Maiestas non solidis tantum artibus, sed etiam inanum splendore efficitur. Hinc oculis hominum haud raro favendum, per quos facillime intrat in animos veneratio. Sic ex diverso vix æstimatur, quantacunque dignitas indigniori habitu vestita. Dio 52. p. 554. Nec ad dignitatem solum, & ad incrementum spectat habitatio, Mach. hist. Flor. l. 1. p. 7 Carolus Stuartus pessimo exemplo omisit Londinum, caput, & regimen Angliæ, Salmonet. p. 292.

CAP. VII.

Arma aperta) Tacite magis & occulte inimicitie timendæ, quam apertæ. Cic. in Verr.

Patere

Patere vel unius) Phil. Macedo a Pausania interfectus, De Wilhelmi principis Auriaci czde Ezing. Leon. Belg.

Accusasse sufficit) Violentæ actiones, ut rectissime Livia suggerit apud Dionem, etiamsi iustissimæ, irritant. Hæc quippe hominum sententia privato omnes injurias esse exequendas, ne vel contemnatur idcirco vel opprimatur. Principem autem debere ea, quæ in publicam rem peccantur, vindicare, in se admissa tolerare. Senec. l. 1. de clem. Longe sit in suis, quam in aliis exorabilior injuriis; Nam si eum non est magni animi, qui de alieno liberalis, sed ille qui, quod alteri donat, sibi detrahit, ita clementiam vocabo non in alieno dolore facilem, sed eam, quæ suis stimulis

stimulis agitata non profilit, quæ intelligit magni animi esse injurias in summa pati potentia, nec quicquam gloriosius principe impune læso. Grotius de J. B. & P. 2. 24. 3.

Manfuetudinem) non tam omnibus ignoscere, quam nulli, de Trajano Plin. in Paneg. De Bela Ungar. Rege Bonfinius. 2. 3. Les Mem. du Duc de Sully tom. 2. p. 48.

Solum insidiarum) Intempestivis remediis delicta potius accenduntur, Tac. Vice Rex Neapolitanus in seditione dissimulatione potius utebatur, la souffrance étant le seul remède à son mal, & la dissimulation, la plus sage vengeance de ses affronts, & le meilleur empeschement de sa ruine, il résolut de caresser le peuple, parcequ'il étoit en impuissance

puissance de le punir Guald. p. 52. Quam quid in illos statuas) Catharina Medicea Franciæ Regina deliberantibus de Guisiorum conspiratione suppressenda suggererat, che sia necessario di coprirsi ben' il viso, inanzi che stuzicar il vespajo. p. 485. Davila.

Imò & saluti) On écrit dans l'avis du Connétable Les diguieres l. 1. qui fut deux fois attaqué par ses ennemis, & on a corrompu des gens pour se defaire de lui Mais lui l'ayant remarqué, il encor leur donna l'occasion, dont ils furent tellement surpris, qu'ils demandoient pardon, ce qui leur accorda, & les a retenu encor dans ses services.

Intra mœnia) Pejus nocent, qui intra viscera hærent, meisque consili-

is incubant. Barcl. in Arg. l. 4.
 Temporalia) Galard dans la vie du
 Cromwel dit de lui, qu'il étoit un es-
 clave du tems, & serviteur tres hum-
 ble aux evené mens.

Proditores) Nemo unquam sapiens
 proditori credendum putavit. Cic.
 De facto Catharinæ Medicæ vid. D.
 Avil. hist. bell. Gall. p. 132. Om-
 nium communis inimicus, qui suo-
 rum inimicus. Cic. Aureliani Imp.
 verba sunt apud Vopisc. c. 23. p.
 351. Occidi passus sum cum, cujus
 beneficio urbem accepi. Ego autem
 proditorem amare non potui, nec
 enim mihi fidem servare potuisset,
 qui patriæ non pepercit. Exem-
 plum affert Boccalin. ad Tac.

CAP. XI.

Metu) Nisi princeps metuatur, po-
 pulus

pulus in officio contineri non po-
 test. Nulla autem ad interitum prin-
 cipis declivior via, quam subdito-
 rum odium, quod metus suscitât,
 Approbat hoc exemplum Domi-
 tiani, nimia qui arrogantia & se-
 rocia terribilis cunctis, & invisus
 tandē oppressus, Machiav. in princ.
 c. 20. p. 90. Proinde propugnacu-
 lum, quovis firmius, subditorum
 odio carere.

Omnis animadversio) Omnis pœ-
 na ad emendationem, satisfactio-
 nem & exemplum spectare debet;
 Grotius de Jur. B. & Pac. 2. 20. 6.
 Gell. Noct. Att. l. b. c. 14.

Sanguine) Nec cum Vitellio cruore
 oculi pascendi. Sueton, in ej. vitâ c.
 14. Pertinet huc odiosa clementiæ
 præfatio, quam nonnulli mitigan-

dz

dæ acerbitati assumunt. Antoninum Caracallam (Spartianus ait in vita Getæ 4. 28. p. tantæ fuisse immanitatis, ut iis præcipue blandiretur, quos ad necem destinabat, ut ejus blanditiæ magis timerentur, quam iracundia.

Subtraxit oculos) De Carolo IX. Gall. Rege vid. Berneg. ad Tac. Agric. 25. quæst. An suppliciorum spectator princeps esse debeat? quæritur, non aliud voluerunt Poetæ, cum finxerunt Jovem beneficia per se largiri, ubi fulmen mittendum, convocare Deos. Machiav. in princ. l. 1. c. 19. p. 76.

Puniendo rerum atrocium ministros) Tiberius cum Agrippam interfecisset, crimen derivavit in Augustum.

Pop-

Poplivoras) in Mieslao Conradi Duc. Masoviz filio observat (Schikfus in Chron. Sil. l. 2. ob exacta plusquam in humano more a subditis tributa Dei vindicta ipsum a muribus devoratum fuisse.

Ut nequeant renasci) Princeps in odium omnium maximè adducitur, si fuerit rapax, usurpator bonorum, ac mulierum suorum subditorum. Machiav. in princ. l. 1. c. 19.

Lucrum ex omni) Laudatur Anastasius Imperator a Petavio in rat. temp. l. 7. p. 313. quod tributum Chrysargirium sustulerit. De vestigali pro umbra legendus Cujacius. 10 ob. c. 7.

Locupletissimum) Aurelianus Imper. post Gallienum & lamentabili Reip. calu exinanito avario torrentis

tis

tis ritu ferebatur in divites. Forſin.
ad Tac. 1. Ann. 74. p. 113.

Crudelitate miniſtrorum) Traditur
Mortonum Angliæ Cancellarium
ſub Henrico VII. Rege dilemma
quoddam excogitaſſe, quod alii fur-
cam ejus, alii hamum nominabant.
Etenim mandatis commiſſariorum
inſeri juſſit, ut ſi incidiſſent in ho-
mines frugi & parſimoniæ deditos,
illos monerent fieri non poſſe, quin
illi pecuniis abundarent, quod ma-
gnos ſumtus non facerent. Sin au-
tem in eos, qui liberalius viverent,
itidem dicerent, illis procul dubio
pecunias ſuppeteret ex impenſis,
quas facerent, conſpicuum eſſe. Ita
utroque captabat. Bacon, hiſt. Henr.
VII. 169.

Uno

Uno Verbo) Il n'ya rien, qui temo-
igne d'avantage la decadence d'un
état, que l'eſſence multipliee des
officiers, & la licence, qui ſe don-
nent ceux de finance de ſ'enrichir
exceſſivement, aux depens des re-
venûes publiques, & des biens de
particuliers. Les mem de. Duc de
Sully tom 2. p. 20.

ſpectatiſſimo cuique) Le Cardinal
de Richelieu conſeille au Roi de met-
tre deux perſonnes ala ſurintendan-
ce des finances; La raiſon eſt, que l'
ad miniſtration des finances eſt bien
differente du miniſtere, de l'état, par-
ceque la diviſion & l'envie, qui ſe
mettroit entre deux miniſtres, cau-
ſoit pluſieurs de ſordres, ſervoit d'
autant plus d'avantage, qu'il eſt
comm' impossible, que les hom.

F

mcs

mes picquez de jalousie divertissent
les deniers del' epargne , craign-
nants d'être decouverts par leur col-
lege, le minist. di Card. Richel. p. 54.

Remedium ex bello) Justin. l. 38.
plerisque provinciis odium Rom. in-
cusit rapacitas proconsulum, publi-
canorum. Hinc sub Augusto Lollius
& Varius, indeque res novas, & peri-
culum Imperio intentatum legimus,
cum singulae fere provinciae Roma-
nis exprobrare poterant, quod Tibe-
rio Rex Pannon. respondit. Querenti
enim, cur Pannonii rebellarent,
vos, ait in culpa estis, quod non
pastores ad custodiendum, non ca-
nes, sed lupos mittitis. Dio. l. 55.
Conring. de differ. regn. Thes. 27.
Privatim largiri) Donationes, Hen-
rici III. Gall. Reg. in Espernonium
recenset Dux Sully dans ses mem.
p. 1. p. 63. Fruga

Frugalitas) Hanc Pythagoras velut
genitricem omnium virtutum cen-
sebat. Iustin. i. 2.

Aequalitas) Justum & æquum, ne-
minem subditorum nec privatum
hominem, nec populum a vediga-
libus esse immunem, cum ad om-
nes ex æquo utilitas eorum, in quæ
consumuntur redeat. Ex quibus
perspicitur, quam inique multis in
locis omnia tributa in miseros opi-
fices & aratores a lautioris fortunæ
hominibus rejiciantur. Salv. Mas-
sil. de gubern. Dei. 65.

A juventute) Bodin. de Rep. l. 6.
c. 1.

Luxus mensæ) De lege cibaria vid.
Plin. l. 8. c. 5. & l. 10. c. 2. Ma-
chiav l. 2. c. 25. Berneggerus ad Sue-
ton. Cæsar. Lycurgus Spartanos

publice convivari voluit, ne cuiusdam luxuria in occulto esset. Iustin. l. 3. c. 3.

Luxuria & vestium) Politiam vestiarum commendat Bornitius l. 4. de ærario c. 6. Tolosan. de Rep. l. 4. c. II. Rom. olim fuisse leges vestiarum. Dio l. 7. hist. Pertinet huc recessus Imperii de anno. 1548. von unordentlicher Köstlichkeit der Kleider.

Subito fingi) Qui naturæ arcana per scrutantur, ajunt, nunquam eam admittere repentinas ab uno ad alterum extremorum mutationes. Scip. Amir. ad Tac. p. l. disc. 8. p. 46. Tiberius populum per tot annos molliter habitum non est ausus ad duriora vertere. In condendis legibus non naturam modo, sed & ipsum

sum naturæ parentem imitari debemus, quem nil violenter aut momento, sed sensim omnia efficere videmus, Bodin. l. 4. de Rep. Grotius in proleg de J. B. & P. Hortled. act. publ. t. y c. 1. p. 6.

Premio & poenâ) Bonos non solum metu poenarum, sed & premiorum exhortatione efficere cupere. Ulpian. l. i. 5. i. ff. de iustit. & jure. La crainte du mal & l'esperance du bien sont les instruments, les plus puissants, pour gagner les hommes. Le Duc de Rohan dans ses mem. p. 49. l. 1.

Libertas) Fridericus III. Dux Lignie. a Cæsare carceri mancipatus, inscripsit eidem, libero lecto nil jucundius. Scisk. Chr. Silcs 2. p. 37. quod in corpore anima, in civitate

amor est libertatis, nam ut anima amissa nullum membrum manet, id quod fuit, quia singulorum opera intereunt, ita muri & moenia cadaver & funus amissâ libertate. Heins. de foed. inter Hollandos & Vener. p.54.

CAP. XII.

Oderint) leges Reusner. in Symb. Caesarum Symb. 4.

Contemnitur) Galliceno de Imperat. notanter Pollio, in vit. ej. c. 5. Et hæc omnia Gallieni contemtu fiebant. Nec enim quicquam est ad audaciam malis, ad spem bonorum bonis promptius, quam cum vel malus timetur, vel dissolutus contemnitur Imperator. Contemptus, quis redditur si varius, levis, effoem-

effoeminatus, timidus, denique habetur animi dubius. Ideò hæc omnia tanquam scopulos fugere debent principes, annitanturque, ut in omni administratione rerum animi magnitudo, spiritus ingens, gravitas, fortitudo eluceat. Machiav. in princ. l. 1. c. 19.

Fortunam adversum omnes) Quo sc fortuna, cò & favor hominum inclinat.

Ruente quereu) Pauci & rari adeo religiosi ut sacrarum ædium ruinas æque ac stantes adorent. Aut, in vit. Card. Mazarini. N'étant donné qu'à peu d'ames bien nées & genereuses de suivre en adversité ceux, qu'on a honoré en prospérité. Rohan dans les mem. l. 1. p. 89.

Orbitas mea) Boccal. p. 12. offer-
vaz. al Tac.

In Venerem) Sardanapalo exitio fu-
it, quod ab Arbaeto inter greges
scortorum visus. Iustin. l. 1. c. 13.
Commodus Imp. fasces regni com-
misit Perennio, ut libidinibus va-
care posset. Lamprid. in vit. ejus. l.
5. p. 270.

Temulenti) de Tyranno Bonoso so-
lebat dicere Aurelianus, natus non
est ut vivat, sed ut bibat. Vopisc. p.
670.

CAP. XIII.

Fraudem) Honeſta viris bona non
occulta quæruntur. Cic. l. 3. de of-
fic.

Cap.

CAP. XIV.

Nil nisi quod in oculos) Semper
occulatæ nostræ manus, credunt
quod vident. Plaut.

Ovita fallax) Hinc bene Boccal.
fumum vendere privatis interdi-
ctum, solorum regum mercaturam
esse.

Nescit regnare) Bonfin. 2. 6.

Multa simulent) Khevenhüll. ann.
Ferdin. 1587.

Suasionis) Hodie in aulis notum
inebriandi studium ad expiscandos
aliorum animos, de quo jam tum
tempore Imperatoris Probi Bono-
sus. v. Vopisc. p. 910.

Omnia venalia) Raro in mundo
sunt Epaminondæ, qui cum ab Ar-
taxerxe pecunia corrumperetur,

F 5

Dio

Diomedonti respondit. Nil opus pecunia, nam si Rex ea vult, quæ Thebanis sunt utilia, gratis facere paratus sum. Sin autem contraria, non habet auri ac argenti satis, namque orbis terrarum divitias accipere nolo pro charitate patriæ. Corn. Nep. 15. & 2. Ad confirmandam pacem inter Pyrrhum & Romanos Cynceas cum donis ingentibus Romanam missus a Pyrrho, sed neminem domus cujus pateret donis, invenit. In Hungaria durantibus dissidiis inter Johannem & Ferdinandum Reges, quos vi & armis non poterat Johannes promissis & largitionibus ad se pertrahere contendeat. Sic ut multi privatis ille commotis, patria neglectâ modo his, modo illis partibus haud sine foeda fluxæ fidei notâ ad hærescere non

non erubescerent. Isthuanf. Hist. Ung. p. 168.

Legatis) fraus Themistoclis erga legatos Spartanos describitur a Corn. Nep. 2. 7. 2. Paschal. leg. c. 3. 7. Alb. Gentil. de leg. 2. 2. & 3.

Mendacio) Impius est adversus justitiam qui mentitur, verba sunt Imperat Antonini ap Polyb. l. 11. Grotius certas adhibet cautelas, cum primis vero mendacium licitum judicatur, quando nullum damnum inde, potius bonum existit. Sic Clemens Alexandrin. concedit mendacio pro remedio uti: Et medicus ægrotum, & Imperator exercitum, & gubernator nautas decipit, nequicquam in hoc mali, de J. B. & p. 3. 1. 19.

Pueros talis) Male faciunt, subditi, qui solvere juramenta principibus debita conantur, per indistincta quædam & vaga, & in promiscuas opiniones valentia dicta, de libertate tacitâ, de obligatione regum tacitâ, Bodin. l. 5. de Rep. c. 6. cordate differit & inter alia, scio inquit, principum assentatores qui remissius perjurij sæpe latebras studiose conquirere, qui autem nervosius, fidem omnibus utilitatibus, quantæcunque fuerint, anteponi putant;

Jure jurando interpretantur) Franciscus ille Dux italicus dicebat, principibus regni causa licere contrahere, nec contractum implere, inire pacem, eamque negligere. Card. Ossat. relat. 87. Magis gloriosa vox

Philippî

Philippî Landgrav. Hass. citata à Waremundo ab Ehrenb. de regn. subsid. c. 5. Man soll einen Fürsten erkennen an erhaltung seines Worts / reiner Strassen und guter Mung. Item Verba Caroli V. Imper. etiam si fides toto orbe exularet, Cæsaris in ore reperiendam esse.

In exilium mittere specie legationis) Le senat de Genes, qui apprehendoit l'humeur in quiet de Foulque & Castello tacha de les cloigner. par un employ. Hist. de Genes. p. 50. De ostracismo extant judicia Politica Val. Max. 3. 5. Tolo. de Rep. 22. 10. 5. Machiav. de Rep. 28. 29. Clapmar. arc. 4. 17. Le Connétable de Luines ne pouvant pas souffrir Mons. de Bassompier-

pierre ala' cour, & dans les bonnes graces du Roi, lui procura l'Ambassade en Espagne. Bass. tom. 2. p. 100. Connestabilis Annas Memorentius sub specie honoris aulâ cedere cogitur. Davila l' 1. p. 21. Le Duc de Lermé par un' Ambassade eloigna en paishas le Connétable de Castille. Fresn. dans ses Amb. l. 3. p. 8.

Mortuon mordent) Olim dictum vita Caroli, mors Conradini, mors Caroli, vita Conradini, vid. Cambd. in hist. Angl. p. 482.

Prævalet) Philip II. Duc de Bourgogne disoit, que les terres, & provinces appartiennent a qui les pouvoit conquêter. Thevet dans les vies des hommes illustres c. 32.

Utile, honestum) De his Consiliariis

riis dici potest, quod Plutarchus in Agefilao de Lacedæmoniis, jus aliud nec discunt, nec norunt, quam unde existimant Spartæ magnitudinem crescere.

Justitiam sequi velint) Huc spectat Synesii oratio de regno. Valde vicina regno tyrannis, & pene contiguas habet fores;

In parvis a justitia) Virtutum nomina sæpe vitiis imputantur.

Semimalus) Conring. ad Machiav. l. 1. c. 15.

Ad lib. V. Politicor.

Justi Lipsij

Annotationes

Historico-Politicae.

Cap.

CAP. I.

HAnnibal aliquis) Bernegg ad
Tac. II. p. 97.

Consilio) Rogatus Alphonfus Arragon. Rex, utri plus deberet, literis, aut armis respondit, ex libris se arma, & armorum jura didicisse. Savedr. embl. p. 28.

CAP. II.

Militarem autem prudentiam) Duplici potestate ad salutē ac tranquillitatem Reip. obtinendam opus est, Arist. I. 3. Pol. In armis regnorum tutela, inermes potentiorum ambitionis præda. Omnis Resp. eget armis, quibus & se, & civium salutem, libertatem, uxores liberos tuetur. Hinc tritum illud, lex regit, arma tuentur.

Utrum-

Utrumque & Rector) Themistocles magnus in bello, nec minot in pace fuit. Corn. Nep. De Tarquinio Florus. Nec pace quam bello promptior. Conring ad Machiav. princ. l. 1. c. 12.

CAP. III.

In suscipiendo bello) Monita circa bella suscipienda habet Grotius de J. B. & P. 2. 24 3. Insigne est illud Cancellarij Oxenstirnij consilium | Regi sueciz datum, cum bellum adversus Cæsarem gerendum esset, Chemnit. de bell. Suec. p. 6. 8. Il faut que la guerre soit juste, facile, & utile & que le profit ni soit moins honorable, que l'honneur profitable. Morn. dans ses memoires. lt. 1. p. 2. Vetus Romanorum erat formula, res pio puroque bello querendas. In

In armis jus ferre) Nil frequentius inter se opposita quam jus & arma, Ennius.

Non ex jure manu confertum, sed magis ferro rem repetunt. Et Horatius ferociam Achillis describens canit.

Jura negant sibi nata, nihil non arrogat armis.

Eventus belli) Carthagenenses cum Afris vestigal solvere pro solo recusarent sed in bello succumberent, notanter Justinus l. 1. inquit. Afrorum sicut justor causa, ita & superior fuit. Grot de J. B. & p. 2. 26. 4.

Ambitio) Causa vera dominandi cupido. Nimirum ante & sub initio bellorum, speciosissimi tituli scripti, sermonibus vulgantur, quævis meræ
justificæ

justificæ bellorum causæ exhibentur, quæ respectu usurpantium meri sunt prætextus. Grot. 2. 22. 1. Philippus sola dominandi cupidine ductus bella gessit. Justin. l. 8. & de Romanis idem l. 38. Romanos orbis raptores, quos non Oriens, non Occidens satiaverit, appellat ap. Tac. in agr. Galgajus.

CAP. IV.

Causa justa) Ferinum nulla accepta injuria ad cædes & vastationes velle venire, belluarum instar & piscium se mutuò devorare. Alb. hentil. de J. B. 17. Grot. de J. B. & P. 2. 24. Sociis) Populi Rom. hæc consuetudo fuit, ut socios & amicos non modo sui nil deperdere, sed gratia, honore, auctos voluerit. Cæsar de bell. Gall.

Gall. l. 1. p. 45. semper, regum nomen sanctum fuit Romanis, sociorum autem Regum & amicorum sanctissimum, Cic. in Orat. pro Reg. Deiorat. Qui non repellit injuriam a socio, si potest, tamen est in vitio, quam ille, qui facit.

Clarigatum) De hoc clarigandi modo, & bellum per edicta indicendi, Grot. 3. 35. Boecler. in disput. de clarigatione.

Per vim) Terentius. Omnia prius experiri, quam armis sapientem decet. Euripides ait, verbis impetrabo id, si nequeo, manu. Omnia facere omnis debet, ne armis decertetur, quorum exitus semper incertus. Cic. Bene Rex Theodoricus, tunc solum utile concurrere ad arma, cum locum justitia apud adversarios

os non potest invenire. Grot. de J. B. & P. 2. 23. 7. Laborem spe otij) C. 1. de offic. Fugendum ne offeramus nos periculis sine causa, quo nihil potest esse stultius, quia propter in adeundis periculis imitanda medicorum consuetudo, qui leviter egrotantes leviter curant, contra in acutis morbis periculosas curationes & anticipites adhibere coguntur. Unde subvenire tempestati, sapientis est.

CAP. V.

Temeritas) Hoc in antiquis Gallis vitium reprehendit Cæsar de bell. Gall. l. 3. p. 101. De casu Sebastiani Portugall. Reg. temerario, Khevenhüll. in ann. t. 1. l. 1. p. 30. Præter opinionem) Le Cardinal de Lorraine, Ambassadeur de la France

ce parla au Charles V. l'Empereur ;
L'évenement de la guerre et com-
mun, & incertain, tant plus vous
avez û de victoires, tant plus vous
avez avous garder de faire entrepri-
se, qui puisse obscurer la gloire des
choses passées, par quelque mal-
heur, qui vous avient plus grand ;
Bellay dans ses mem. l. 6. p. 170.

Non adventus solum) Quemad-
modum caloris vi non modo sicca,
sed & quæ humida sunt in propin-
quo absumuntur, sic bella etiam
quæ iustâ causâ suscipiuntur, nefan-
da quoque opera, securatrahunt.
Nemo Martem ita in potestate ha-
bet, ut non exorbitet. Forstn. ad
1. Tac. ann. c. 9. p. 32.

Furias) Qualis fuit Opizius Colo in
aulâ Johannis Sagan. Ducis & Bu-
sius ejus consiliarius, ac Polacus a-

pud

pud Regem Matthiam : Schikf. chr.
files l. 4. p. 193.

Nec ipsi quiescunt) Lacedæmonij
pacem petiere, quam ne accipe-
rent, opera eorum effectum, qui-
bus ea res quæstum præstabat. Iustin.

l. 5. Le. Marschal du Biron dit une
fois à son fils voulant surprendre
l'armée 1592. du duc de Mayenne,
quoi done, nous veux tu envoyer
planter des choux, l'évêque de Rhod.
dans la vie d'Henry le IV. p. 167.

Alacres fidem) Adversis scil. rebus
rarior fides. Veget. 3. 9. & amicit-
iarum jura successu a plerisque, non
fide ponderantur. Justinus. 22. 7.
3. Infelicitatem Regis Angl. infide-
litati ministrorum tribuit Vitt. sir.

t. 6. p. 679.

Cap.

CAP. VI.

Apparatum) plurimum in bello videtur pollere militum copia, virtus, ingenia Imperatorum, fortuna per omnia humana, maxime in rebus bellicis prævalens. Liv. l. 9. le Minist. du Card. Richel. p. 596. Les mem. du Duc de Sully. p. 1. p. 351.

De copiis expensisque) De ærario militari & certis redditibus cum in finem assignandis, Scip. Amir. disc. ad Tac. l. 1. p. 56. Deficiente pecuniarum nervo, & militaribus stipendiis non nisi seditioni & rebellioni locus datur, Chemnit. de bell. Succ. p. 2. l. 1. p. 112.

Frumentum) De curâ rei annonariæ & ejus instaurandæ mediis, Forstn. ad Tac. ann. 12. c. 43. Boterus de

rat.

de Rat. stat. l. 6. c. 12. Clapm. arc. Rerump. l. 6. c. 13. Romanorum Dux Manlius à Gallis obsessus, gravissimâ pariter fame pressus in fiduciæ spem panes ab arce jaculatus. Florus.

Naves) de maritimo stabilendo Imperio actum in Comitibus Ratisbon. 1576. anno, vid. Londorp. acta publ. t. 2. l. 8. Hoc quantum in se habeat momenti historiæ probant, non ausi essent Carthaginenses orbis imperium cogitare, nisi maris domini fuissent. Hinc Venetorum divitiæ, Genuensium opulentia, Batavorum commercia orbi innotuere. De invicta Philippi II. Hispan. Regis classe Lansius narrat pro Britann. p. 614.

Qui de siderat pacem) Venetorum

G

Arsc-

Arsenali, ut appellant, inscriptum,
felix Respubl. (quæ in pace de bello
cogitat.

CAP. VII.

Dilectus) quæ ad dilectum referen-
da, tractat, Naud. de stud. milit. l. 1.
p. 42.

Quamvis magna) De Xerxis exer-
citu Demaratus Spartanus dixit,
ipsam illam, quæ sibi placeret, mul-
titudinem, indigestam esse & gra-
vem, non enim vires eam, sed pon-
dus habere. Charidemus ad Darium
satus apud Curt. l. 3. Macedonum
agmen nec turba, nec sarcinis præ-
grave. Nec ulla res magis exitio fu-
it, quam exercitus multitudo, Flor.
De Militia de Corn. Nep. Nullatam
exigua manus tantas prostravit opes,
& de Pelopidæ pugna Marathonica.
Petav.

Petav, in rat. temp. p. 94. Justin. l.
2. c. 9. Monsieur Monluc devant le
Roi François I. de France, Sire, di-
soit, j'ay apris des sages Capitaines,
qu'un armée composée de deux a
quinze mill' hommes èt bastante
d'en affronter une de trente mille.
Car ce n'èt pas le grand nombre, qui
trionse, c'èt le boncoeur. p. 197. l. 2.

In luxum & epulas) Factum Gusta-
vi I. Suec. Regis hæc in re recenset,
Loccen. in histor. Suec. l. 5. p. 186.
Exercitus lingua) Verba nemo sa-
nus ante facta habuit, præsertim in
bello, ubi res manu geritur, linguæ
promissitudo supervacanea. Curt.

CAP. IX

Armis idonei) Monsieur Monluc dans
ses commentair. t. 2. d. 7. p. 517.
Exteri) Darius plurimum spei ha-
bebat

bebat in extero milite, Curt. l. 3. c. 3. Senz' haveri armi proprii, nissuno principat' e sicuro, anzi tutt' obligat' alla fortuna, non havendo virtù, che lo difenda nell' avversità. E fussemp' opinione e sentenza degli homini savii, che niente sia così infermo ed instabile, com' e la fama della potenza non fondata nelle proprie forze. Machiav. nel princ. c. 14. Nec mirandum, de homine extero, Curt. l. 5. c. 15. Bardaj. in Argen. l. 2.

CAP. IX.

Adversus summi Imperii) De hac questione, an satius sit cives habere armatos, quam inermes. Bodin. l. 4. de Rep. c. 7. & l. 5. c. 5. Arnis. de Jur. Maj. l. 3. c. 5. Alb. Gentil. de jur. bell. l. 3. C. 11. Clapm. de arc. Rerump. l. 2. c. 6. Cap.

CAP. XI.

Fama) Fama maximum in bello momentum. Curt. l. 5. c. 15.

Unam legionem) Mornai tom. 2. memoir. p. 884.

Securitati principis) Naud. de stud. milit. l. 1. p. 9. & p. 85.

CAP. XII.

Locorum asperitas) Ex mollibus locis, regionibus & molles nasci solent homines. Nec ejusdem est terrar' egregium producere fructum, Sen. de ira 2. 19. Bod de Rep. 5. 1. Quanto Scythis coelum asperius, quam Aegyptiis, tanto & corpora fuisse duriora Justinus refert. l. 2. c. 1.

Hiemem & astatem) Fatigatis humus cubile. Curt. l. 3. c. 4. Liv. l. 5. c. 6.

Confidentiam militarem) Justin. de militibus, Alexandri. l. 11. c. 6. nemo in prælio fugam, sed victoriam cogitavit, gens, cui Fati modus in dextrâ.

Turpem famam) Cedere loco, dum modo rursus instes, consilii potius quam formidinis esse arbitrabantur veteres Germani. Tac. de mor. Germ. 6. Kirchmair ad Tac. p. 115. Disciplina) De Iphicrate Corn. Nep. Tanta severitate præfuit exercitui, ut nullæ unquam in Græciâ, nec exercitiores Copiæ, nec dicto magis audientes fuerint duci, c. 2. Mauritiû Nassoy. disciplinam militarem commendat Heins. in paneg. p. 15.

Principatum terrarum) Alexander Imper. ap. Lamprid. c. 53. Disciplina

plina Imperium tenet, quæ si dilabatur, & nomen Rom. & Imperium amittimus.

Otio) pertinet huc exemplum Hannibalis inter delicias hybernantis Capuz. Liv. l. 23. c. 18.

Ordinatus) sic in Alexandri M. exercitu erat, ut si principia castrorum cernerentur, senatus prisce Reip. crederetur, Justin. l. 11. c. 6.

Horridum militem) Charidemus in Curtio ad Darium, ferro gerit bella, non auro.

Honos speretur) Nil non aggressuros milites, si magnis constibus magna præmia proponantur, & Livius ait, magnos homines, magnis fieri honoribus

CAP. XIII.

Sine Duce) Aristot. 5. Polit. In bel-
licâ præfectura major respectus ha-
bendus peritiæ quam virtutis armo-
rum. Sic Sulla dux fuit nobilis, sed
superbus, Coriolanus nobilis, sed
furiosus Berneggerus ad Tac. 34. p.
102. Veteres Germani plus reponen-
bant in Duce, quam in exercitu.
Tac. de mor. Germ. De Epaminon-
dâ Thebanorum Duce Justinus fa-
tur l. 6. c. 8. Nam sicut telo, si pri-
mam fregeris aciem, reliquo vim
ferro nocendi abstuleris. Sic illo
ceu teli mucrone sublato, rei quo-
que publicæ vires hebetatæ, ut non
tam illum amisisse, quam cum il-
lo omnia interiisse viderentur.

Interesse eos) Pro negante parte mi-
litæ

litæ illa ratio, quæ in allegato Ta-
citi loco expressâ persuasus Otto
fuit, ut abesset pugnâ, quia scilicet
princeps non est periculis objectan-
dus, sed dubiis præliorum eximen-
dus, Summæque rerum & Imperiî
servandus. Quo argumento Ludo-
vico II. Hung. & Bohem. Regi im-
minente Turcâ, a multis sua-
sum, ut Budæ vel Posonii potius exi-
tum rerum quam præsens expecta-
ret, sed impulsus contrariis Pauli
Toromci consiliis in palude suffo-
catus erat. Jovius l. 2. 3. Histor.
Carolus VI. Gall. Rex docente Fro-
sardo cum Eduardo Rege Angl. per
fratres bellum gessit, & tamen Eduar-
dus dixisse fertur, cum nullo unquâ
hoste sibi rem fuisse, qui minus ar-
maretur, & plus negotiî sibi facer-
et. l. 2. A giorni nostri dice Boc-

cal. al Tac. p. 62. Filippo II. Rè d' Ispagna senza muoversi del Escorialle, con un pezo di carra, sottoscritta da lui, governava duoi mondi, e la Fiandra ribellata s' hvmiliava, agli armi di lei, senza veder il suo braccio. Le Roi Henry IV. de France dans une bataille courit si grande risque de sa personne, que son armée l'avoit crû mort; Surquoi le Maresch. du Biron accutumé a parler librement, Sire, cela n'et pas juste, vous avez, jdisoitil, fait aujourd'hui, ceque Biron devoit faire, & il a fait ce que devoit faire le Roi. 1re Ev. de Rhodes dans la vie d' Henry IV. p. 145.

Præsentem cum quot) Auspicia supremi Imperat. sive Regis adeo necessaria in præliis putabant Macedones, ut Europum regem parvulum in

in cunis præferrent, & sic Illyrios superarent. Justin. l. 7. c. 2. Parili modo Gottfredus III. Dux Brabant. in cunis ad prælium portatus, durante bello cum Grumbergiis, Gottfredi nomen in cunis postea retinuit, suis hostes superantibus. Rittershus. in tab. Genealog. famil. Hasliac. Franci pro Clotario contra Childebertum strenuè pugnarunt, cum viderent Clotarium adhuc in cunis à matris Pridegundis uberibus pendentem agmen præcedere. Aimon de gestis Franc. l. 3. c. 81.

In militi unius fors) Recte hostes Alexandri ap Justinum, se concurrere, si possent in uno capite orbis bella finire, Vid. orat. Archiep. Trevir. ad Ludov. XIII. ap. Viâ. Sir. t. 3. l. 2. p. 663.

Minori

Minoribus Ducibus) Darius statuit ipse decernere, quippe cuncta dam-
nabat, quæ per Duces acta erant,
satis pluribus curam, omnibus ab-
fuisse fortunam. Curt. l. 3. c. 2.

Civitas turbet) Exemplum notabi-
le, ap Cominum c. 2. in fine.

Multitudinem imperantium) Le
Duc de Savoye avec l'assistance de
France, faisant la guerre aux Geno-
is, se ne pût comporter avec le Con-
netable Lesdiguières. Ce faisoit, dit
l'auteur, une division & discordie,
entre les Generaux. Le plus grand
malheur et néanmoins le plus ordi-
naire, qui arrive dans les armées, &
l'on peut dire, que la jalousie reci-
proque que le Connetable & le Duc
eurent l'un contre l'autre & qui es-
clata en diverses rencontres, n'arrê-

ta pas seulement les progresz, mais
causa encor la perte de toutes les
conquetes. L'histoire de Genes tom.
3. Le ministère du Cardin. Richel.
l. 2. p. 35. Germanis principibus
contra Carolum V. bellantibus, nil
magis obsuit, quam imperantium
multitudo. Sleid. l. 18.

Multi imperantes) Louis XII. Roi de
France ayant appris, que le Duc
de Bourbon & Longueville ne s'ac-
corderent bien ensemble, & voyant,
que cette division pourroit causer
plus de malheur, envoya Francois
Duc de Valois, depuis Roi, afin de les
accorder, & assoupir la jalousie
qui pouvoient avoir l'un de l'autre,
Monsieur. Bellai dans ses relations.
l. 1. p. 6

CAP. XV.

Boni Ducis) Boni ducis exemplar Hannibal esto, Liv. l. 21. c. 4. plurimum ipsi audaciz ad pericula capessenda, plurimum consilii inter ipsa pericula. Osservasi, che quelli che riescono ottimi Capitani, che passano per tutte le dignità militari dalle minime alle massime, e chi non imparò a ben ubidir nell' arte della guerra, e quasi impossibile, che sappia ben commendare. Quest' è una scienza, che non s'apprende sul altri libri, che quelli del campo. La penna e la spada, li caratteri sono le ferite, il tavolino è, tamburro, l'inchioostro et il sangue, & la carta la carne. Francesco Duca di Bona divenne soldato passando di grado in grado per mezzo de meriti,

riti, fu al fine Contestabile di Francia. Boccac. al Tac. p. 42.

Cunctatio Servilis) Romani de Fabio suo, Unus cunctando rellituit rem. Inde contigit & fama Malactestæ, qui cunctando potius, quam pugnando vicit. Cluv. Hist. univ. p. 941. Monsieur de Monluc remarque dans ses commentaires. Mes victoires m'ont plus reussi par la grande vigilance, & prompt' execution, que non par hardiesse. t. 2. fl. 7. p. 465.

Respicere magis) Cui cauta magis consilia cum ratione, quam prospera ex eventu placent.

Temeritas) Sæpe temeritas & fortuna felicius judicat, quam incerta prudentiz momenta. Barclaj. Argen. l. p. 32.

Feli-

Felicitatem) Fuxii Lautreccii fortibus factis illustres, sed in expeditionibus infelices. Imhov. proc. Gall. p. 122. Henricus II. Dux Rohaneus meliore semper animo, quam fortuna in bello usus, Imh. l. supra cit. p. 108.

Quarta luna nati) sunt multi tam infelici fato editi, ut quidquid susceperint, egerintque quamvis prudenti ratione, id tamen secius cadat. Vid. Cosmogr. Merulae p. 1. l. 2. cap. de Luna. De quarta luna singulare hoc legitur, quod ex doctrina Genethliacorum, & praeceptis illa nati, laboriosam aeturi sint vitam ut de Hercule prodit Eustathius.

Autoritatem) de Iphicrate Corn. Nep. III. 3°.

Quis inops aut saucius) Alexander

ander M. militem gelu astrictum reponit prope ignem in regia sella, dicens, hoc tibi apud Persas capitale foret, apud me salutis est. Curt. l. 8.

CAP. XVI.

Consilia) De eventu bellicorum Vitt. Siri l. 3. p. 11. 52. in causa March. de Leganes.

Bellum ex decretis) Gussmannus praefectus ingenti Hispan. navium classi a. 1588. Mandatis Philippi Regis strikte admodum inhaerens praecipuas agendi occasiones intermisit. Thuan l. 89. p. 252. Carolo V. Imper. s'offese molto del arbitrio preso dal Ugone Moncada nel negozio col Re di Francia per la cessione della Borgogna, contra la prescrizione d'alcuni

cuni Capitoli intavolati dall' Imperadore, benché fu l' accordo più vantaggioso per il Cesare, di quello ch' avesse potuto sperare. Vi sono delle facende, che non si vogliono terminare senz' ordini precisi dal principe & ve ne sonò alcune, che nessuna prudenza può provveder, in qual modo sen' habbino a negoziare, se non sul fatto. Onde dovrebbero in questi casi haver' li principi molti prudenti loro ministri, che come molte volte e forza di sottometterli al loro giudizio, non potendosi egli ordinare quelle particolari commissioni, che per la disposizione delle facende colla diversità degl' accidenti ogn' hore variabili, sono impossibili ad utilmente praticarsi, massimamente nelli paesi molto distanti della persona del

del Soudano. Perche se fusse legato alla volontà espressamente comandata dal padrone, non che poteva antiveder il successo & la nuova natura, che le circostanze variabili influiscono a i mali, sarebbe costretto il Ministro quando l'affare non ammettesse dilazione, che le cose vadano a manifesto precipizio, ove sarà posto, in necessit, ad haver' a disubidir al suo principe, cosa che punto non piace, & quando la cosa riescesse felicemente. Boccal. Osserv. al Tac. t. 1. p. 46.

Pollet occasio) Varii & incerti sunt serum eventus, ut plerumque pravis successibus maximarum rerum momenta vertantur, quæ nullius humanæ prudentiæ rationibus antevideri queunt. Forlin. ad. Tac. ann. 2. 24. p. 67.

Fama) Plus Cæsar 'magnitudine nominis sui fecit, quam alius Imp. armis facere potuisset. Justin. l. 42. c. 5.

Calamitatis securitas) sic Æmil. Probus in Thrasybulo. Præceptum illud in omnium animis esse dicit, nil in bello oportere contemni, Curt. l. 5. c. 3. Nil tutò in hoste despicitur;

Hostium exercitum) Il gran Capitano Consalvo per acquistar il regno de Napoli al suo Rè, ha speso ducenta milla scudi per mantenimento di spie. Boccal. al Tal. p. 66.

Haud secus quam) Homini non est homine prodigè utendum, Sueton. in Cæsar. c. 44.

Hostium Imperatoris ingenium) Hanni-

Hannibal id primum curæ habuit, hostium, res, consilia, & inprimis ipsius Ducis ingenium ut plenissimè cognosceret, in quorum ultimo spem victoriæ verti dixit. Brunn. annal. Boic. p. 107.

Discordia) Rebus turbatis malorum extremum discordia accessit. Ann. 4. Tac. Thuan. 102. p. pag. 211. Philippus Macedo velut cuspis libera-
tati Græciæ insidiatus alebat ci-
vitatum contentiones. Justin. l. 2. c. 1.

Comittere se (fortunæ) Polyb. l. 2. multi sunt, qui quando de summa rerum decertaturi sunt, ea tantum ob oculos sibi ponunt, quæ ex victoria commoda consecuturi, & suavi bonorum futurorum titillatione, ratiocinantur, casus autem sinistrae

sinistros non considerant, nec quid in omnem eventum fieri debeat, secum evolvunt; Forstn. ad Tac. r. Ann. 64. p. p. 102.

Prodigia) Bassompierre raconte beaucoup des presages, qui sont arrivés devant la mort d' Henry IV. vol. 1. p. 277. de spectro, quod apparuit Carolo VI. Gall. R. vid. Imhov. proc. Gall. p. 30. De acie Philipici Florus l. 4. c. 2. l. 45. De Sebastiano Reg. Portug. & ejus mortem infelicibus signis precedentiibus Khevenh. ann. Ferdin. 2. 1572.

Per somnum) Id insigne est, quod Thuanus de Ludovico principe Cordo refert a 1562. Nocte, quæ 19. Decembr. præcessit, quo ad Dreux signa cum hostibus contulit, sibi per somnium visus est tria prælia conserere

serere, in quibus Triumviri qui tunc sibi summam rei Gallicæ arrogaverant, ceciderint, quarto demum se lethali vulnere confectum & mortuum accumularis cadaveribus impositum animam expirasse. Non vanum hoc fuisse somnium eventus docuit. In primâ statim ad Dreux pugna Marechallus St. Andreanus occisus, nec ita multo post Ducem Gvisum ad Aurelium sicarius interfecit. Monmorantius perijt in prælio ad fanum S. Dionisii 1568. Condzo denique ipsi Jarnacensis pugna fuit fatalis, Thuan. l. 32. Captanda tempora) Le Prince de Valachie faisant la guerre aux Turcs sous Mahomet, tenoit pour une tres-importante leçon, de combattre les ennemis avec artifice du tems,

Verdier

Verdier dans P hist. des Tures, tom.
1. p. 364.

Occasionis momento) Fronte cap-
pillata est, post hæc occasio calva.

Prodest locus sæpe) vid. locum Cæ-
saris de bell. Gall. 1. 2. p. 65. Ubi
nostros non inferiores esse intellexit,
loco pro castris ad aciem instru-
dam natura opportuno & idoneo,
quod is collis, ubi castra posita erant,
paulatim ex planicie editus, tantum
adversus in latitudinem patebat.
Cum minores sumus exercitu an-
gustis quærendæ. Hac ratione
superservavit Miltiades, Themisto-
cles quoque, v Corn. Nepot.

Sapienter disponitur) Instructio
acierum probe facta firmam spon-
det victoriam contra inordinatam.
Ranzov. in com. bell. 3. 4. Adsti-
pulatur Herdot. 1. 9. Inopi-

Inopinata maxime) Vid. Schikfus,
Schlef. Cronik. 1. 2. p. 22.

Clamor aliquis) In bello scik nil
tam leve, quod non magnæ rei in-
terdum momentum faciat. Liv. 1.
25. Talia belli inania appellat Tac. 2.
histor. 69. Seneca cap. 13. Omne
subitum hosti formidabile. v. Paul.
Æmil. hist. Gall. 1. 10. p. 283.

Citra domesticum sanguinem) Cum
enim asserente Pittaco summa laus
est victoriæ, sine clade vincere, hoc
tamen si nequeat fieri, id saltem bo-
no Duci præstandum fuerit, ut no-
bilem illam Cæsaris vocem obser-
vet, parce civibus, ac sapienter illa
maximi Scipionis cogitatio, malle
se unum civem servare, quam mil-
le hostes occidere. Christiana sunt
Caroli V Imperatoris in bello Afri-

cano verba, cum non ex animi sententia praelium cerne ret successurum, malle se unum Christianum servare, quam mille Mauros occidere.

Exhortationes) vid. Chemnit. in bell. succ. p. 1. p. 209. Oratio Alex. M. cum Dario pugnantis ad milites, Iustin. l. 6. c. 7. In Iphicrate non solum Imperatoris, sed & oratoris fuisse vires. Iustin. l. 6. c. 5.

Alisquando etiam victis) Sæpe etiam victis redit in præcordia virtus, Virgil. Necesseitate aucta virtus causa sæpe victoris. Flor. Hunnides ayant gagné une tresgrande bataille contre Mahomet l'Empereur des Turcs, neles a voulu poursuivre, qui savoit bien, queles Turcs ne sont jamais plus redoutables, que quand on les reduit au de-

scs

sempoir. Verd. p. 236. Ita lorum proverbium, al nemico chi fugge, il ponte d'oro.

Omissio hoste (spolia) Præda conquiritio damnosa fuit Histris. Flor. l. 2. c. 10. Juvit hostium aviditas ommissa cæde prædam sectantium. Tac. l. Ann. 63. Exempla in hunc finem collegere. Amirat in Tac. Camer. hor. subciv. 3. 26. Piccart. obs. 10. 8. Istuanf habet exemplum l. 17. p. 317. Item in obsidione Clissæ accidit. l. 30. p. 683. & idem autor de expugnatione Agræ l. 3. p. 702. L'ingordigia della preda ed il più potente mezzo da rovinar' un impresa di qualunque altra disgrazia Molte vittorie quasi ottenute, sono fugite delle mani di vincitori per l'ingordigia di coloro, chi attendevano più al bagaglio, ch'al nemico.

H 2

Questo

Quest' è lo scoglio, in cui si rom-
pe la nave dal governo militare.
Boccalini nell'osservaz. sopr. il Tac.
p. 72.

CAP. XVII.

Clanculum) De priscis Gallis Hirti-
us ait Galli homines aperti, mi-
nimeque insidiosi, qui per virtutem
non per dolum dimicare consueve-
runt. Alexand. M. apud Curt. 4.
12. Latrunculorum & furum ista so-
lertia, quam præcipitis mihi, quip-
pe illorum votum unicum fallere.
Philippus artibus bella tractabat,
Alexander apertâ vi. Justin. l. 6.
Prisci Helveti ad Cæsarem se ita
a patribus & majoribus accepisse,
ut magis virtute quam dolo contem-
derent, l. 1. p. 13.

Dolus

Dolus an virtus) vid. Monluc. l. 1.
p. 96.

Clam immisso percussore) Grotius
de J. B. & P. 3. 4. 15. Bernegg. in
qvæst. ad Tac. Agr. Alex. M. ad
Darium, impia bella suscipitis, &
cum habeatis arma, licita mini ho-
stium capita. Curt. l. 4. Carolum
Ducem Berry cum uxore mona-
chus occidit, ut a iunt, regis insline-
tu. Jmh. proc. Gall. p. 32.

CAP. XVIII.

Post pugnam) sequatur sepultura
defunctorum corporum. Barcl. in
Argen. l. 3. Curt. l. 5. c. 4.
Rebus secundis insolescunt) Pausa-
nias victoria elatus. Nep. Fragilita-
tis humanæ nimia in prosperis ob-
livio. Curt. 4. 14. 34. Nunquam in

H 3

solido

solido sterit superba felicitas & ingentium Imperiorum maxima fastigia oblivione humanæ fragilitatis collapsa.

Stulta dissimulatione) Sic dissimulanda mala, ut interim remedia malorum quærantur, secus si fiat, malorum nutrimentum erit taciturnitas. Forstn. ad Tac. ann. p. 64. Quod tegitur, majus, creditur esse malum. Martial.

Honeste mori) Chabrias præstare mortem honestam turpi vitæ æstimavit. Nep. 12. 4. 3. Vita hominis brevis, ita honesta mors est immortalitas. Sallust in Jug. Leonidas suos ad bellum adhortans, nunquam honestius, quam in castris hostium perituros asseruit. Justin. l. 1. c. 11.

Cap.

CAP. XIX.

Par optima rerum) Le Roi Henry IV. de France après la paix de Ver vins souvent dit, c'est une chose barbare & contre la nature, du Christianisme de faire la guerre pour l'amour de la guerre. 1^r Evêq. de Rhod. p. 250.

Fidentem animum)

Sperat infestis, metuit secundis.

Rebus ad versis animosus, atque

Fortis apparet, sapienter idem Contrahit vento nimium secundo

Turgida vela. Horat.

Tolerabili conditione) Romani cum Antiocho duras nimis pacis conditiones obtulissent, respondit, nondum

dum se ita esse victum, ut spoliari magno se regno pateretur. Bellique ea esse irritamenta, non pacis blandimenta. Iustin. l. 13. c. 7.

Pacis nomine involutum bellum) Ordines Belgii nummum cudi curaverunt, cui inscriptum, pax patet insidiis, & ex altera parte erat. Tutta salus bello. Thuan. 104. p. 25. 3.

CAP. XX.

Ad pacem) Chemnit. in hist. belli Succ. p. 2. l. 4 p. 374. Comin. l. 1. c. 9.

Dare magis) Jus esse belli, Ariovistus ad Cæsaris legatos, ut qui vicissent, victis quem ad modum vellet imperarent. Cæs. de. 6. Gall. l. 1. p. 34.

Subiecta mille casibus) simul parta

ac sperata decora unius horæ fortuna potest evertere. Livius.

Cedere fortunæ) Secunda res acrioribus stimulis explorant animum,

Quia miserie tolerantur, felicitate corrumpimur.

Non facile est æqua commoda mente pati.

Ignoscentes) de lege oblivionis Iustinus l. 10.

Quanta pervicacia) Ad hoc antiquæ innocentie exemplar proxime accessit Romanorum modestia, quid hodie esset Imperium ait Seneca, nisi salubris prudentia miscuisset victos victoribus. Conditor noster Romulus, ait ille ap. Tacit. tantum sapientia valuit, ut plerisque populos eodem die hostes, dein cives habuerit. Grotius de J. B. & P. 3. 15. 3.

Aur insidiosè) fides & sinceritas, anima pacis, sine quævis, conventio quæcunque idolum fuerit, & inane simulationis inventum, ementiens habitum, non exhibens rem ipsam. Non est in literis, & syllabis pax, aut formularum angustis, generose Scythæ ad Alex. M. qui non videntur homines, fallunt Deos.

Ad Justi Lipsii.

Politicoꝝ Libr. VI.

Annotationes

Histor. Politica.

Cap. I.

Civile cupit bellum) Ac velut in magno populo, cum sæpe coorta seditio, sævitque animis ignobile vulgus,

vulgus, jamque faces, & saxa volant, furor arma ministrat Virg. Dell' inimicizia degli Castelli, ed Avocati, due famiglie potenti a Genova vid. l' hist. de Gen. p. 33.

Parentum) Guelfi & Gibellini in Italia adeo dura invicem vigeant contumacia, ut a patre filius, frater a fratre mactaretur, Possè. hist. Mant. l. 5. p. 493. Quam ducibus) Bacon. in hist. Henrici VII. Reg. Angl. p. 60. milites tumultuario rerum statu suo potius duces regere, quam regi velle ab illis.

Misera in bellis) non videtur triumphari cum de civibus victoria, Barclay. l. 3. Argen. Epaminondas omnem victoriam civilem funestam putabat. Nep. 15. 10. Lucan. l. 1. de b. Phars.

Cap.

CAP. II.

Fatum inprimis) La providence humaine et peu de chose, & il faut reconnoître, queles accroissemens, & décroissemens des etats, dependent de queque gouvernement plus eleve. Frenay. l. 3. p. 52 Pertinet huc illa Anacyclosis Polybiana. Boccac. ad Tac. 1. ann. p. 13. omnium non tantum hominum, sed & rerump. & totius mundi æva non quidem Helices more, se usque & usque ampliantis feruntur, sed circuli, ritu, progressu ad meridianum suum tandem perveniunt, retro iterum referri incipiunt, & inglorie sub horizonte recidunt. Molk de reg. medici vid Machiav. hist. Florent. l. 5. p. 174.

Miscere cuncta) de talis farine hominibus,

minibus, ita loquitur Aristophanes, idem accidit tibi, quod iis, qui anguillas captant, ubi tranquilla omnia in lacu, nil piscium reportant, at si lutum stagni sursum commoverint, & deorsum, ibi capiunt, & tu capis, sicut vitam perturbes.

Nullius eodem loco) Ludovici Pii Imper. Symbolum. Omnium rerum vicissitudo, anil.

Omnia mutantur mortali lege creata,

Nec se cognoscunt terræ, vertentibus armis,

De Periodis Rerump. v. Knipschild de Jur. Civit. l. 1. c. 15. n. 14. Nunquam diu eodem vestigio stat fortuna, Curt. l. 4.

CAP. III.

Ambitione) Ambitio multos falsos esse & fieri cōegit, aliud in pectore clausum, aliud in ore promtum, magis que vultum quam ingenium bonum habere Sall. in Catil.

Factiones) Alfonso Arragon. Rex dicere solebat olim rerum omnium divisionem inter Jovem Neptunum & Plutona factam, ac unum quemque sua sorte fuisse contentum, sed hodie inter mortales neminem esse contentum. Petrarch. in not. ad Qvire. l. 16. Malunt plerique vi esse superiores, quam iustitia pares, Cic. l. 1. de offic. La factione degli Doria, & Malinfanti, degli Malonselli & Spinola dans l'hist. de Genes. p. 86. Monmorentiorum & Gulsiorum factiones, universum

Gallie

Gallie regnum bello involrisse. Thuan. l. 17. p. 375. Davil. l. 1. p. 10.

Externo porius) post mortem Stephani Batorei Poloni ob domesticas simultates maluerunt extraneo dare coronam quam indigenz. Hist. Piasec. polon. p. 89.

Discrimina novum) Enotabile l'origine della Fronda in Francia, nell'ultime rivoluzioni. Avenne ch'il signor de Bachaumont figliuolo del Presidente Coigneux sentend' il padre arengare nel parlamento al favore della Corte. Una sera trovato a cena in casa del signor Paris Mareciallo de Battaglia, e qui vi bon diversi amici discorrendosi de' li presenti commozioni, moteggio a compagno, traquali cominciava di scherzare con tirid'aranza ch'egli

egli si preparava di ben frondare contr' il parere di suo padre. venne osservato questo motto, & all'horali principiò adire, qvand' un Avvocato litigando arengava arditamente contra qualche persona, ch' egli haveva ben frondato. Da un motto, passandol' alt' altro, colui, che con maggior vehemenza strepitava contr' il governo, era chiamato buon frondore, come chi sapeva bene tirar la frondola, e ciò andò vagando alcuni mesi per le bocche d'ogn'uno prima di parlarsi della fronda. Mälä sua prima origine derivò da i fanciulli de Parigi, che si mandavano alle volte a farsi sciscion le fronde sott' il ponte nuovo verso sant Augustino, qvand il fiume era basso, da che prese occasione, il sudetto Bachaumont, ch' avrebbe

havrebbe frondar' il parere del padre. l. 1. p. 10. Qvuld. nella revoluzione della Francia. Passò qui alle severe prohibitioni degli conventicoli, che s' erano principiati con numeroso concorso dal volgo, in un passaggio a contole mura della città ombreggiato d'olmi, a puoco si formò un consiglio chiamato dell' Olmeria, [Guald. l. 7. p. 41. Gli Parigini pigliaono una paglia sù la testa, che non volevano, esser riputati della parte del Card. Mazarini, & Madamighella havendo cominciata, si viddero in un momento, non solo tutti quelli abitanti, mäl forastieri sequitare queste bizzarrie. Questo fu però un augurio d' avvenimenti infelici; Havendo il Maresciallo d' Hospital ricevut' al piè della scala il Duca d' Orleans in vedan-

vedend' adorno un mazeto di paglia, gli diss'arditamente, che dunque Vost. Altez. entra con la marca della seditione in mano, in casa del Re. Glirispose il duca d'haver ricevuta ben si quella paglia, ma che non l'approbava. p. 117. In Italia semper fuere factiones Columneliorum & Ursinorum. Limn. J. Publ. t. I in add. c. 7. p. 66. Basilez olim fuit factio, cujus altera pars stella, altera psittacia assumsit insigne. Gerh. de Roo. l. 1. p. 11 Knipsch. de priv. civ. l. 1. c. 10. De Belgis vid. Nicol. Burgund, p. 49. in hist. Belg.

Nomina nova) Les Ecossois pour empêcher la publication des Liturgies du Roy, firent l'un confédération appelée le Conventant. Salmonet. p. 75.

Parva

Parva scintilla) O quam parvis venerunt summa mala principiis. Latin. Pacat. in Paneg. Prudentis est principis imitari medicum, & mali avertere fontes. Haud sine usu est introspicere ista aspectu levia, sed equibus magnarum rerum possunt oriri motus. Tac. 4. Ann. 35.

CAP. XII.

Furoris penes autores) Characteres ejusmodi Aolorum repræsentat Cesar in bello Gall. l. 1. p. 16. Mille sorte de l'experience nous enseignent que par la depravation, corruption, & perversité de la nature humaine tous les esprits capables, de la raison se trouvent tellement de raisonables. inquiets, impatiens de repos, & desirieux des nouveautez & changemens, que la condition la plus heureuse, qui ils scauroient estre, les chagrine,

grine, & les ennuye, & degoute, & sont universellement possedez d'un esprit de depir, & malcontentement, Duc de Sully dans ses mem. p. 1.

Imperium evertant) Insignis est locus P. Æmil. l. 6. ann. Gall. suum quisque bellum sacrum prædicat, hostes impios jactitat, suam nominat causam sanctam, in ore hominum sanctum piumque versatur, consilio conatu, animo aliud efficitur.

Adultra seditio) vid. supplicat. dehortatorium statuum Austriacorum ad Cæsarem Matthiam. Theatr. Europ. p. 1. p. 52.

Omnium culpa) In singulos Imperatoris severitas distringitur, at necessaria est venia, ubi totus deroit exercitus. Senec.

Quamquam multi sustentasse) Wilhelmo Duc. Mantuano in conjuratione

tionem Casal 1566. ea fuit prudentia, ut scire satis habuerit, vulgari auctores abnuerit. Possè. hist. Mant. 17.

CAP. V.

Regem) Rex est secundum Bodinum 2. polit. 4. qui in summa potestate constitutus, non minus se naturæ legibus præbet obsequentem, quam sibi subditos fore confidit. Tyrannus autem est, qui divinis ac naturalibus legibus sublatis, rebus alienis, ceu suis, & liberis hominibus ut mancipis ad libidinem abutitur. Bernegg. ad Tac.

Delatores) v. Amm. Marcell. l. 14. hist. p. 2. suspectiores) Specialment il Tyranno ha per accident inseparabil il vivere in eterna sospetto, Boccac.

Sapientię professores) Plato a Dionysio Tyranno crudeliter habitus, quod dixisset, justorum hominum vitam esse beatam, Tyrannorum miseriam.

Ad generum Cereris) Duplex Tyrannos expectat ultio, prima malę conscientię, altera in posteritatem sæviens. Prima hæc est ultio quod se judice nemo nocens absolvitur, vetulus lupis ajunt in renibus innasci serpentes tam progressu temporis, violentos ut interimant. Sic Tyrannum malę conscientię vermes tamdiu rodunt, usque dum interficiant. *Car. Steph. l. 7. c. 1.*

Summum rerum judicium) Ludovicus XI. Gall. Rex puber factus in primo confesso sic suos allocutus. Mihi a Deo imperium datum vobis

fides.

fides. Hæc sociabimus invicem pietate & justitiã. *Grammond. hist. Gall. l. 1. p. 50.*

Cap. VI.

Bonum publicum) Nil fortasse verius, quam illud Sallustianum de bellorum causis. Una 19. & ea vetus bellandi causa, profunda Imperii cupido, id quod plerarumque gentium exemplis potest doceri. Interim tamen, quis unquam bellavit, quin sanctitatem juris, bonum publicum speciosa suis vocabula consiliis præferret, vereque Cerealis ap. Tac. Libertas & speciosa prætexuntur nomina, nec quisquam alienam servitutem & dominationem sibi concupivit, quin eadem usurparet verba.

Cap.

Pacis) Dulce pacis nomen, res
 ipsa salutaris, nec privatos foros, nec
 publicas Leges, nec libertatis jura
 potest habere cara, quem discordia,
 caedes civium & bellum delectat ci-
 vile, cumque ex hominum nume-
 ro exterminandum, ex finibus hu-
 manae naturae ejiciendum. Cac. Phil.
 Bellum externum) Inter se bellare
 solitos, veniente Alex. periculi jun-
 xerat societas. Curt. l. 9. Liv. l. 2.
 Corona ob cives servatos) Juxta il-
 lud Antonini Pii. Malo unum ci-
 vem servare quam mille
 hostes occidere.

FINIS

KSIĘGARNIA
ANTYKWARIAT

E 588995

